PURCHASED FOR THE

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

FROM THE

CANADA COUNCIL SPECIAL GRANT

FOR

CATALAN LANGUAGE & LITERATURE 68

OBRES COMPLETES

DE

EMILI VILANOVA

VOLUM III

EMILI VILANOVA

ENTRE FAMILIA

BARCELONA
ILUSTRACIÓ CATALANA
1906

PC
3941
V43E5
1906

RESERVATS TOTS LOS DRETS

Barcelona — Estampa de J. Thomàs.

SENSE CEDULA

Pinto vanos per que no'm surt altra cosa pera pintar. Diuen que m'hi guanyo la vida: la gent sempre enrahona de lo que no sab. Si de ferme vell a copia de treballar per mantenirme'n diu que'm guanyo la vida, té rahó'l públich. Mes jo'm penso pèrdrela ò consumirla depressa, ab los contínuus axeriviments que'm desvetllan per procurarme'l pà de cada día y, dientho sense retòrica, per guanyar tot lo cabal que necessita l'indivíduu ademés del menjar. Jo lamento y critico qu'en lo Pare-nostre sols s'hi pugue demanar pà, y no sé per què no s'hi pot afegir pel vestuari, per la cè-

dula y pel lloguer de casa. Ab la religió que tinch, prou demano ab prudencia; mes, ve'l procurador y'm pren de la boca lo qu'arreplego; d'aqueix terme, més aviat prego pera l'amo de la finca que pera un servidor.

* * *

Díes passats volían agafarme per que no duya cèdula. Es veritat que a la una de la nit no dexa d'esser sospitós un home que's passeja pels carrers de Barcelona ab barret d'ales amples, barba ascètica ò de penitent, y un *sobre-tot* llarch fins als peus, que sembla una sotana, que'l día que la miseria m'apreti podré estalviar los pantalons, com cert personatge de les noveles de Quevedo.

Jo tinch capritxades d'artista, y busco soletat, tristeses y coses que enternexen pels assuntos dels meus quadros. A la nit, millor que de día, trobo aquestes coses. A vegades me'n vaig cap a la Barceloneta y no paro fins a la platja; allí'm recreo veyent la mar que, com sempre, la trobo desfentse'ls rulls de sa cabellera

blanca; sembla que vulgui amagar la edat, ab la pressa que's treu de damunt aquells flochs que la envellexen. Desseguida les meves idees prenen la tristor qu'a mi m'agrada; y ab la poca historia que sé,'m represento'ls combats navals, los naufragis, la mortandat y'ls alts y baxos per que ha passat aquell immens desfet d'aygua. ¡Y sentint aquestes concepcions grandioses, veures ab la necessitat de pintar vanos!

Sí, pintèu assuntos de tal categoría en una tela de vano, y veurèu la rebuda que us farà'l quinquillayre que dona feyna. «¿Y axò, que s'ha trastocat?» dirà mitx aclucant los ulls guaytant lo país a certa distancia. «¿Quí vol que s'hi venti ab aquestos desastres? ¿que's pensa que vull esgarrifar a les meves parroquianes y que no tornin més? Tínga, ja se'l pot quedar vostè aquest esperpento: me queda a deure les vernilles». Axís me va tractar un firetayre qu'ara, per que té establiment y diners, vol entendre de pintura millor que'ls artistes que'ns hi morim de fam.

* * *

— Paisano, la cèdula. —

Jo'm vaig girar tot sobtat: ¿tens cara de paysà y t'escomet la policía? T'ha près per conspirador, vaig pensar al acte. Precisament m'estava en un pedrís de la Rambla contemplant la lluna, fenthi consideracions poètiques, comparantla ab una moneda falsa per sa grogor y sa cara borrosa, y trobant certa similitut ab lo duro fals clavat en lo taulell del estanch.

— Vostè'm pren per altre; — vaig dir. — Un servidor es artista y no tinch rès que veure ab la justicia.

— ¿Què fa vostè en aquestes hores de nit?

— Estudío.

— Donchs, seguèxi.

— Però, home, si per més que m'esgargamelli vostè no m'entendrà: nosaltres, los artistes, estudiem la naturalesa; no sé si'm compren: jo ara estudiava un efecte de lluna per un quadro.

— Be, axò ja ho esplicarà a un'altra banda.—

Y com vaig veure que per l'esbirro no hi valían clars ni obscurs, li vaig dir:

— ¿Y si anessim a pendre una copeta?...

— Vamos allà; — digué.

Varem entrar al Cafè Nou; allí s'ompliren les copes, y ab cinch minuts tontos que va tenir lo meu guardia, me vaig escórrer per la escala de caragol de la última capella, sortint desseguida al carrer per la porta dels billars, dexantlo encarregat del gasto de les seves copes y del meu cafè y pà ab mantega. Com que ja'm veya seqüestrat, vaig pensar: anèmhi refet.

* * *

M'he dexat lo bigoti, sacrificant una barba bíblica: no'm puch treure del pensament al indivíduu de la Rambla, y per por de tornarlo a trobar he determinat fer aquestes obres a la cara.

Tot lo dematí se m'ha passat seyent en un banch de l'Administració Econòmica esperant tanda per que'm despatxessen la cèdula. L'ordenansa

m'ha entregat un número que, al igual que'ls que prench de la rifa, no surt may. Han tocat hores y ha plegat tothom: los que volíam cèdula y'ls que les despatxavan. *¡La igualdad ante la ley!*

Al exir he vist de cua d'ull al *quidam* d'ahir vespre. Enrahonava ab un altre de cara sospitosa, y ab molta vivesa y moviments enèrgichs feya anar lo garrot com si'l descarregués damunt d'alguna esquena; lo seu company reya a desdir. Ben segur que li esplicava la funció del Cafè Nou. «Ara,—'m deya jo,—deu representar les garrotades que'm va quedar a deure: per axò les distribuheix tan a venal. ¡Ah valiente, si me tinguessis a tret, còm te cobrarías les copes!» Pujo a la tramvía, per que si no'm pot descubrir la barba, podría delatarme'l *leviton;* axís que arribi a casa l'escurso y'm posaré aquells pantalons tan grans que la trinxa'm pot donar dos toms a la cintura.

Y aquesta nit no surto. Pujaré al terrat pera cercar la inspiració pels quadros que pintaré axís que'ls temps cambíin.

* * *

He tingut disputes, m'he enfadat, he fet enfadar als escrivents del registre, y al últim me quedo sense document, ab la exposició de que'm reclamin la cèdula y que m'agafin per vago.

— ¿Quant val la meva cèdula? — he preguntat tímidament y tremolant d'antemano per la sangría qu'anava a sufrir la butxaca.

— Nou rals y dos quartos; — me ha respost lo que les omplía, sense mirarme la cara.

— Vostè's deu errar.

— No senyor; — m'ha contestat ab molta determinació.

— ¿Còm pot ser?

— ¿No's diu Delmiro Pinyana? — ha dit alsant la vista y repassantme la fesomía d'una mirada.

— ¡Quín nom de Comte! — sento que diu algú, fent riure a tothom.

M'empasso'l sofoco y m'aguanto pera no donar escàndol.

— Un servidor, la pren de les més barates.

— ¿Quín ofici té?

— Artista, pintor y dibuxant.

— Nou rals y dos quartos.

— No potser, li torno a repetir.

— ¿Quan paga vostè de lloguer de casa?—

¡M'he vist atrapat! Si'm pregunta quant dech, jo guanyo: per que tenía la resposta més amatenta de lo que ell se podía figurar.

— Tórni a Casa la Ciutat,—m'ha dit l'escrivent,—y que li posin al volant com vostè es peó y li donaré cèdula d'última classe.

— ¡Jo peó! — he contestat, sentintme valerós per la indignació.— Li repetexo que soch artista.

—Corrent; a ver, otro!—y ha anat estenent cèdules, y queyan pessetes sobre la taula, y jo allí fet un estaquirot no sabía què decidir: si sacrificar nou rals y dos quartos que'm mancaràn per altra cosa ò si passar als ulls dels meus companys de profecía, pels artistes de Barcelona y del extranger, pel botxorno de matricularme com a peó.

* * *

Y ara que m'he confessat devant de vostès, voldría que'm diguessin quína cèdula tinch de pendre: ¿de nou rals ò 24 quartos? per que jo haig de sortir a les nits a fer los meus estudis, y per lo present, encara que pobre, no vull que ningú a última hora'm pagui'l cafè ab pà y mantega.

ESPLAY

A mon amich
Lluís Domènech y Montaner

A mi tothom me conexía per l'*axerit*, tothom m'estimava per lo alegre, per ditxós y ben enrahonat.

Quan havíam d'anar de remendo a casa d'algun parroquià, (més de quatre camins ho havía sentit): «¿Que'ns farà venir en Manelet?» preguntavan; y l'amo mitx rient — per que la satisfacció li brotava pels llavis, — responía: «Tothom me demana aqueix xicot; si s'estilés, encara li posaría'ls galons d'aprenent distingit, per que té més partidaris qu'en *Just de les admetlles torrades*.» «Ja veurà,» deyan los parroquians, «es un noy que'ns agrada; té molta moral, y unes surtides tan xamoses,

que sempre'ns fa tenir la rialleta a la boca; y es tan avispat al mateix temps, que dona bo de vèurel treballar.» «Corrent,» deya l'amo, «ja l'enviaré.» Y jo anava a totes les cases y per tot me conquistava exa nomenada de que, per dol meu, ara en mos anys millors, no més ne guardo la memoria, per que d'alegre ja no'n so. Mes, si llavors tothom me volía per mon geni rialler, avuy les meves tristeses no ofenen a ningú, y per axò m'estiman los que'm tractan, si nó per bromista, deu ser per que tinch bon cor y poso voluntat, y me'n logro dels altres, per que m'es crú y no m'hi avinch a sentir rencor ni malavolensa a cap persona nada.

* * *

En aquest món s'hi passan moltes penes; algunes lo temps les va esborrant; d'altres ne queda un recort que dura tant com la vida nostra, y s'aviva y renova en aquelles ocasions, contades per lo escasses, en que un pler nos afalaga ò la satisfacció'ns commou y creyem tenir la felicitat cabal y durable.

Desde'ls vint anys enllà, les petites penes y les alegríes meves se'm presentan a la memoria tan confoses que, tirantho a la bona de Deu, ne faig un capmàs, y del tot ne resulta un galan compte de bones recordanses, que Deu n'hi dó, y més de quatre les tinguessin. Mes, desde aquella edat, ja he tingut temps de apendre quínes son les penes que s'esborran y quínes les que no s'oblidan may.

* * *

Ja havía sortit fadrí fuster, y a casa, solets la mare y jo,'ns la passavam com uns generals; vull dir, que tot lo que Deu ens enviava era ben acceptat; teníam salut, no mancava feyna, ¿què més volíam? A casa nostra sempre s'hi estava be. Allí hi havía de tot, ja podían demanar. Per les parets, casi be un calendari de Sants, de Verges, d'Arcàngels y benaventurats. A la finestra, un ribell de bàlsam y testos ab pensaments, rosers, clavellines; vaja, un jardinet encongit, però que'ns consumía tota la finestra y ningú hi

podía guaytar. Penjada al sostre, una gavia ab un canari, qu'entre'ls de la seva classe potser era mantegayre ò diputat, per que aquell bech no més se li clohía quan feya nona. Pel voltant de la gavia s'orejavan algunes penjarelles de tomàquets, que jo no sé quína lley de desvergonyiments los hi cantaría l'aucell, que de verts que'ls penjarem, de día en día s'inflavan tornantse més rojos qu'una sofocació.

Les vint y una pessetes que donava cada dissabte a la mare's veyan per tot arreu; al entrar a la cuyna, en aquella grexonera, la greyala,'ls estalvis y'l braser d'aràm, que feyan fer una suspensió a les vehines, lo mateix que si haguessin sentit fer salva; y quan decantavan la vista al altre cantó y veyan aquell cartutxo de plats, què sé jo lo que pensarían! ò qu'eram molt menjadors ò molt fantasiosos. Y, no era axò; la pobra mare qu'ho arreglava «per si avuy per demà — deya ella —'l noy se me acomoda.» Pobra dòna! va agafar la taleya que fos fuster... per que algun día li fes una escaparata... y, vaig serne; y en que l'alabansa en mi ma-

teix estigue mal posada, puch dir que no so cap fadrí de pasteretes, sinó qu'ho soch ab totes les regles; que no'm manca dibuix pera entendre'ls arquitectes: ells y jo'ns entenem per la pinta, que a vegades me arribo a pensar — no faltant al respecte — que son tan fusters com jo, per no creure que jo soch tan arquitecte com ells.

* * *

Mes, un día, lo nostre benestar va tenir un encontre; la mare's va sepultar en lo llit moltes setmanes, y'l metge, ab tot y'l seu sapiguer, ben segur que del mal qu'ella patía no n'havía estudiat gota, per que ab les moltes probatures que anà fent, may pogué atinar cap medecina que reexís efecte. Y com per conèxer que lo mal apitjorava, tan entès hi era jo com lo metge, un día, per desgracia varem estar tants a tants; axí es que jo li vaig dir:— Doctor, la mare està molt malalta;—y ell va esser del meu modo de pensar.

¡Ay! com vaig veure desde aquell punt acabat lo goig! com vaig témer

la separació, la soletat del cor meu y la tristesa que vindría a ensenyorirse d'aquell piset en que vivíam, tan festós, tan tranquil abans, y ahont per tot hi trobaría l'ombra de la mare, sens gosar may més en lo món de la seva companyía... Y com en semblants ocasions no mancan ànimes misericordioses a qui'ls plau consolar al afligit, per sòrt nostra, una vehina'ns acompanyà en aquella tribulació, y ella fou, conexent lo perill en que's trobava la mare, la que, ab un sentit de paraules molt agradoses y apiadades, li parlà del goig y del conhort que rebría si Nostre Senyor Sacramentat se dignés venir a visitarla.

¡Quín bell consol ne va rebre! Semblava que'l dolor li havía minvat, y la pena que sofría hagués desaparescut; un plasent mitxriure mogué sos llavis, y la pau y la conformitat li exía al rostre com per sossegar la meva inquietut y donar treves a la congoxa que m'atormentava.

Y varem endressar lo piset per rebre a Nostre Senyor, que semblava un camaril; la vehina mudà les cor-

tines de l'alcoba per unes altres blanques com la neu y ab una olor de bogada qu'encisava de sentir. Devant d'aquella *cort celestial* d'estampes y quadros ab la Mare de Deu, y Sants y Santes qu'hi havía sobre la calaxera, entre'ls candeleros ab ciris del monument, dos pomets de violes escampavan flayre suau, modestíssim incens ab que la pietat de la mare obsequiava en tot temps a aquella *gloria* de casa nostra, ja ab ramells frescos de lliris blanchs, roses y clavells quan l'estació s'ho portava, ò ab senzilla alfàbrega, marialluísa ò brotets de farigola, quan ja no hi havía flors oloroses, qu'eran les úniques qu'ella creya prou nobles per posar devant la presencia de Nostre Senyor y dels seus Sants.

* * *

Era un diumenge cap al tart; la Rambla estava plena de passejadors; a l'entrada del Teatre de Santa Creu hi belluguejava una munió de gent, empenyent y apilotantse esperant qu'obrissen les portes, afanyosa de

veure l'espectacle anunciat per aquell vespre. La claror del día queya térbola y desmayada sobre la copa dels arbres del passeig sens lograr escórrers a travers del fullàm; la llum dels fanals, mesquina y groguenca, racerada dins d'aquelles gavies de vidres, s'animava, a mesura que'l sol ponent recullía l'esmortuhit ròssech de sa claror qu'entre mitx de les soques dels arbres encara clapava la terra en certs indrets ab víes lluminoses.

Lo combregar sortí de Santa Mònica, en aquesta hora trista en que'l día agonisa. Y'l drinch de la campaneta, la veu del Sacerdot entonant llastimera pregaria, la sublim senzillesa ab que Deu Sacramentat se manifesta a la multitut bulliciosa, sorpresa ab sa presencia, imposa magestuós reculliment. Lo trànzit s'interromp, cessa tota remor; la gent s'agenolla, baxa la testa y descoberta, humiliat lo front, y passa Deu postrant a ses plantes tot un poble rendit, avassallat en son amor.

Al carrer de casa, tan bon punt

los vehins senten lo trist ressò de la campaneta, ixen als portals y s'agenollan; en los balcons y finestres apareix de sobte una munió de llumenetes com si desde'l cel hagués descendit un estol d'estrelles per fer acatament al Senyor.

Tan rica visita en lo nostre piset, massa pobre y humil, me semblà que's transformava y embellía ab luxo soberà. Los estadants qu'havían sortit a rebre Nostre Amo, l'acompanyaren en professó fins a la saleta, y allí, la presencia del Santíssim, voltada de resplandors, d'acatament y de devoció, parexía haverla convertida en un cel.

Tan solemne cerimonia may més l'he olvidada y se'm representa viva, com si'l temps no hagués passat, en aquelles hores en que la imaginació cerca dolses memories per calmar l'afany que l'esperit sent d'ajuntarse ab los qu'han viscut ab nosaltres la matexa vida de penes y ventures, ab los que'ns han omplert lo cor d'amorosa tendresa, ab aquells sers, finalment, a qui l'anyoransa'ls crida y

quals noms y imatges s'aplegan en los dolcíssims prechs de nostres oracions.

Aquella nit fou la més desolada de ma vida; l'ànima de la mare volà al cel sense esfors ni dolor, ses mans entre les meves, sa mirada amorosida fixa en los meus ulls. Aquell trànzit solemníssim no parexía'l despido de la vida... «¡Fill!..» va dirme, ab veu apagada; y morí mirantme ab fixesa com si volgués arrancar la meva imatge de la terra per endúrsela a la gloria.

L'endemà, com en los díes felissos, lo sol penetrà en lo quarto omplintlo d'enlluhernadora resplandor. Lo canari també cantava ab los matexos desfogats refilets. Les flors de la finestra, pintades y ufanoses, se banyavan en sa llum calentona... ¡Quí sab! — vaig pensar;—potser volen despedirse de la mare, per que les menti ab bones recordanses desde allí hont tindrà claror perdurable, cants d'àngels y'ls perfums celestials que rodejan la Gloria del Senyor.

* * *

Al cap de pochs díes vaig tornar al obrador. Quan me'n vaig anar, per la malaltía de la mare, tots los fadrins me deyan en Manelet alegre. Potser no m'ho diràn may més!

SANT ANTONI

Ni ell se diu Anton, que's diu Magí, ni la seva dòna Antonia, sinó Francisca. Mes axò no hi fa cap nosa per que la diada del Sant se celebri tots los anys a casa seva ab una funció molt ben combinada.

La botiga es petita, (per un establiment de calsinayre no's requereix gran esbarjo); allí hi cab tot: una estiva de taulons per les bastides, que de tant servir ja no tenen cayres ni color de fusta, que la cals y'l morter se'n van empendre de tal manera axís que comensaren a *trafiquejar* per les obres, que'ls van dexar compostos lo mateix que si duguessen una funda de color de

plom pera que fossen més suferts.

A la paret, en varis prestatges sostinguts per palmodos, s'hi veuen grans rotllanes de sirgues, gavetes y cartabons; y l'espay que queda buyt fins a terra, l'ocupan sachs de guix ò de ciment y alguns caxonets, destapats com menjadores, ab *preses* de terra negra, blau de faxes ò groch de cuyna.

De frente, mirant al carrer, sobre la porta de la rebotiga, hi hà una capella ab un Sant Antoni, qu'hi deu estar millor qu'a la torre. Aquesta capella té de notable una rècula de grahons que, si algú altre que no fos sant logrés pujarhi, després, per tornarsen, tindría de tirarse daltabaix per trobar lo primer replà, y per axò no tenen més servitut que sostenir uns quants jòchs de canalobres y alguns parells de gerros de pisa que s'estan allí fent lo letxuguino ab los brassets apoyats a la cintura y coronats de roses y clavells.

* * *

— No té rès que veure; — deya'l Magí als convidats del barri qu'espe-

ravan que la funció's comensés.—Es una voluntat que duch al Sant. Sant Antoni y jo'ns portem lley, y sense parlar quedem entesos. Jo l'obsequío una vegada al any, y li envío espressions ò'l vaig a veure cada diumenge al seu altar de Sant Just, y ell, (es un dirho aquí, per que no me agrada retreure'ls favors que'm fan,) se porta ab mi d'una manera que si'l volgués correspondre, tot l'any li tindría d'estar fent cortesíes; y encara ell ne fora tornador, per que hi hà deutes que no's pagan ni ab diners, ni ab bona criansa, ni ab paraules ben triades, ni... en fi, que jo arreglo'ls comptes com puch y'l pago a un tant cada setmana, d'un terme que... si algú se'n riu ja té la ordre de ferse examinar per algun eclesiàstich, que'l que toca per mi'l tindré per moro fins y a tant.

— ¡Ep! què prediquem, què prediquem, aquí dalt! ¿ja fas propaganda? — li pregunta un vehí que va arremangat de brassos, lo devantal de cuyro mitx recullit al costat, ab les mans negres y la cara molt confosa.

— Ola, manyà; nó, per tu no pre-

dico; no ets dels nostres, tu no hi creus ab certes coses. Parlo per la gent senzilla.

— A poch a poch; jo hi crech; vaig sol; ¿m'entens, Magí? Vaig sol; y ja ets dels meus per axò; però te'n vas per altres idees; tu, en tenint Sant Antoni content, ja't sembla que may més podràs caure de la bastida. Tens aquesta fal-lera; la meva es la federal.

— Ave María Puríssima!— exclaman algunes dones.

— Sí, ja's poden senyar, vostès; so dels rojos; dels més encesos, y que ho seré tota la vida, ey.

— Vaja, donchs, ab alegría; si ets gustós de quedarte a veure la funció, ja ho sabs, Jaume, aquí no's critiquejan les opinions.

— ¡Y per supuesto! s'estima; míra, Magí, per no esguerrarte la festa he fet plegar als fadrins; havíam de vetllar, però he dit: la feyna es somoguda y no vull incomodar; nada menos qu'havíam de repicar baranes d'escala, que'm sembla qu'hagueres tingut un rosari com un mercat de Calaf.

— Es un bon xicot;—diu en Magí

baxant de la cadira, ab un candelero a cada mà;—té aquestes idees; se pensa qu'ab la federal no patirà ningú; està ensibornat; potser m'erro. Ara no més té deliri per lo que passa a Russia. Vès què li podrà venir d'allí dalt, ni què'n té de fer. Al demés, sí; jo al Sant Antoni'l pago ab una lley de moneda que no'n corre de falsa; tinch la guardiola al cor. Lo qui'm vulgui entendre l'indirecta, que s'hi esmeri, que massa he dit pel temps que som y pel corrent de la moda, que no sols disposa de les estranyeses del vestuari, sinó que's fica ab les idees del indivíduu; encara que jo me'n rich, per que so dels adelantats; ey, ab política no m'hi fico.

— Magí,— crida la seva dòna desde la cuyna; — míra qu'enrahonant, enrahonant, t'entretens y aviat serà l'hora d'encendre.

— Déxaho córrer, la funció no queda enrera. Tu arrégla lo d'aquí dins y fés que les orxates no't surtin tan clares com l'any passat, que tenían un color de xerigot que semblava que diguessin: llènsam. Jo a casa meva vull rigor y les coses ben fetes; los borregos també'ls vull del

día, y si no sento quan se'ls menjan que fan *carrachs* ò que la gent no's posa la mà a la galta per trencarlos, penso: ja t'han amarrat; aquesta pasta es del día abans que la van fer. —

Per que jo m'hi fonch per certes coses. Un any la Francisca'm va dir: «Tindràs de comprar un lliri de plata per Sant Antoni.» «Corrent, serà de plata;» vaig dir jo fent lo serio, encara que'n tenía més ganes de comprarlo que no pas la dòna, sinó qu'hi hà certes coses qu'escau millor que surti d'elles que no de nosaltres. Després me va demanar corona; vínga corona; prenèm paciencia! la millor que's trobi a la Argentería, rès. Y encara s'arreglava lo mocador pel carrer, que surto y li crido: «que siga massís; no'n vull de tels de ceba, ni plata de mitges pessetes escampada a cop de màquina.» Y ahir, qu'era festa, al acte de anarmen, ix de la cuyna ab un ganivetot a la mà y'l pollastre a l'altra acabant de trèureli'ls canons y'm diu: «Magí, si t'arribessis fins a l'Argentería...» Ola, ja't volta, — vaig pensar jo.—«Be, ¿y quín adelanto hi tindré si tiro pel carrer del Carme?»

«Es que...» pobreta, no sabía còm dirho. «Vaja, esplícat, no cansonegis.» «Es que, ab aquests posats, ni goso a demanar.» «Enllestím, ¿què me donaràn a l'Argenteríaʔ» «Lo *Ninyo* no té cetro...» «¿Y qu'es de regla que'n tinguiʔ...» «¡Francisca, Francisca!.. Tu, Falet, ¿vès si guayta la mestressaʔ» «Deu ser a dalt,» respon lo noy després d'haver mirat a la cuyna. «Tu, al derrera d'aquest *Ninyo* te'm desmandas.» Y ab una cara de *melitar* li dich: «Vés a dalt y bàxa diners.»

Oh, es que les dones volen posats sèrios, ò sinò, avuy una mica, demà un'altra mica, y l'altre tot d'un plegat, se'ns apoderan del mando y'ns dexan a recó, com los marits de les reynes, qu'al últim no més son escolans d'amén.

—Y qu'es de broma'l senyor Magí! — exclaman unes convidades, mitx rient.

— Vaja, Magí, — li crida la seva dòna desde dalt; — gàrla, vés garlant, ¿que't pensas que no't sentoʔ Ja't pots fer lo sèrio tant com vulguis; a fòra de casa ja deus ser tu'l capità de la boyra.

— ¿No ho veuen quín geni té la meva senyora? es una pólvora; jo sempre li dich: al darrera d'aquexes promptituts no t'engrexaràs may, sempre semblaràs una vernilla. En fi, que me'n vaig a ca'n Masriera pel cetro; hi havía'l noy. «Necessito axò, hereuet; un cetro ben doble, tot de plata, pel *Ninyo* de casa. Xist, xist; désa aquestos lluquets, no fan per mi;'l vull tot d'una pessa, y tant m'estimo un duro ensà com enllà. Míra, crída al senyor Salvador, que tu no sabs quín es lo meu tarannar. Y què m'esplicaràs a mi, si t'he vist néxer! no m'hi vinguis ab aquexos cetros, son fets a estil de paperina, son buyts de dins. ¿Què dius? no hi fa rès que siga reforsat; ¿que't pensas que'l meu *Ninyo* es setmesó? ¿Volste jugar que fa més bulto que tu? Es que't tornas molt secardí derrera dels versos!»

De modo, que'l seu papà'm va tractar d'amich, y mirèusel lo cetro; ni'l rey de Flandes lo deu tenir millor.

* * *

—Bueno, ara arreglèm cadires. Pàssi, pàssi, senyora Pauleta. Víngui aquí davant, vostè, qu'es grassa; aquí no la incomodarà ningú. *Amigo*, si la meva Francisqueta estés tan bona...

Vostè, senyor Quimet, si vol seure a la vora de la seva senyora, víngui aquí, al derrera seu, per que conech qu'encaterinada ab lo Sant Antoni, tampoch se'l miraría gens en tota la vetlla. ¿Què té? qu'ha estat l'ull de poll? Aquest bordegàs que s'haurà equivocat de rejola y li ha posat lo peu a sobre; veliaquí com ha estat. ¿Falet, ja comensem? les criatures no trepitjan als grans; be! ¿que no sabs guaytar a terra, tabalot, més que tabalot...?

Axò dels ulls de poll es una pena; jo abans d'ahir hi tenía unes fiblades que'm corresponían al cap, lo mateix que si m'arrenquessin los cabells desde la part de dins. Y ho vaig dir: tindrèm pluja; com de fet, al endemà portava'l diari qu'havía

plogut molt per la part de la Cerdanya....

Ja veurà, senyor Pau, no s'amohini, ja'l vigilaré al seu noy: jo me n'encarrego; sègui mentrestant.

No m'atabaleu, no'n faltaràn de cadires, n'he llogat dues dotzenes; son aquí al costat, a la entrada de casa l'amo. Portèules, vosaltres, quitxalla; ¡ep, ep! he dit una cada hú. Teníu compte com les baxeu. Vatualisto! ja has topat ab aquesta senyora. ¿Que li ha fet mal? Oh, no es rès, no es rès; lo blau sí que hi es: ¿vol una miqueta d'aygua ab sal?... Ja ho crech que n'hi hà de gent; èntrin, èntrin, tothom hi cabrà. Francisca trèu lo banch de la cuyna; vosaltres sou joves y no us farà rès de seure dur. Tén compte, Francisca, no fassis algun cap nou; bueno, sèguin. Vès, vigíla aquesta rengla de canalla y féslos callar, ò sinó no'ns entendrèm. ¿Què deya vostè? potser sí que n'hi haurà de ballarugues; l'any passat va acabarse ab un sarauet que fins Sant Antoni s'hi dalía: semblava que sarandegés al *Ninyo*. No faltaràn músichs. Noy, vols estar quiet! Y ara, que't

sol venir? Nó tu, volía dir aquell endiastrat d'en Mero qu'inquieta a tothom. Mero, en venint ton pare, te faig cambiar de nom. Francisca, dónam la canya. Ja ho veurèu, jovent; primer es lo Rosari; després los Goigs. Corrent, no hi hà rès que dir, a les noyes ja'ls hi agrada que'ls hi diguin maques. Tu, que ets més alt, fés lo favor d'encendre aquells ciris. Alerta, tén compte no li fasses caure la corona. ¿Sí? vaja, comensèm. Si algú està massa estret que vingi aquí derrera. Apa, comensèm. ¿Ahont son los que cantan? Bueno, no diguèu rès. Vaja, Quico; bo! ja tenim set? Abans de comensar ja t'ennuegas? Dónali un got de orxata, Francisca. Tu senyalaràs lo rosari, Minguet; agenóllat aquí; vaja, comènsa. Nó, espérat. ¿Què diu que fa'l banch? Fòra, ja hi posaré un pilot de mahons. ¿Y ara que cruix? Vaja, donchs, Minguet, comensèm. Xist! fàssin lo favor. Noys, callèu. Apa, sómhi. Per la senyal de la Santa Creu...

TOROS

Cada cop qu'a Barcelona hi hà corrides de toros m'aferro en la idea de que la unitat d'Espanya està ben assegurada y que, a pesar dels resultats que donguin les especulacions dels sabis que's dedican a aqueix estudi,'m sembla que la nació (ademés d'altres datos més sèrios que tinch y qu'avuy abandono per que hi hà díes que's necessita molt humor per estar formal) no podrà desmembrarse may, ni lo que's diu d'un *cos* de terreno, mentres tingui ganaderíes y aqueix floreyo de *muchachos* presumits que guardan en lo llavi y en lo garbo de la persona tota la sal que'ls imposaren en lo babtisme.

Senzilles observacions fetes en les tardes qu'hi ha hagut corrida, me han decidit a optar per aqueix parer, y com no'm penso destruhir cap proposició fonamental , ni menos pertorbar les conciencies, les esposo de la matexa manera que les he sorpreses, veyent y escoltant, sometentles al criteri del lector per veure si s'avé ab lo meu modo de pensar.

* * *

— Paisanito, a onde vas tu?

— Pa ca llà, a los toros por la parte que no està tiznada.

— No vayas, moreno, que se te va a poner una fisonomancia como de fundición de moneda.

— No importa; mas guapo así; que los melitares, conforme nos vamos acolorando, mejor les parecemos á esas pobres vítimas que no saben en que circunstancia depositan la inclinacion.

— Bueno va, moreno; que te diviertas; yo soy mas probe; fortuna que el señorito me ha regalao una entrà de sor y sombra para que

pueda garbear el cuerpo con los dos colores: así, por estilo de la bandera española.

— Pues, oye, guason, te colocas inclinao como si buscaras la monea del borsillo de los pantalones y te quedas establecido en la parte que el sor deja aborrecida.

— Oye, chico, que pasa una tartana del país, con entresuelo y guardilla; tu estarás cansado, toda la vida que andas por tu cuenta. Vas á ver que satisfacción se le entra á uno cuando le llevan.

— Oyga V.; ¿nos hace V. el favor de parar el barrio, que con el paisano vamos a subir a la miranda?

— Na, que no es de reglamento, estás?

— Pues, hombre, está curioso, no va poco entonao el tío ese. ¿Y quién le habrá mercao ese traje azur? si se lo echarían para aprovechar tela! oye: si se viste a oscuras, ¿como se las arregla para conocer las prendas?

— No sé, pondrá una seña de burto en el chaqueton y dos en los pantalones.

— Pué que sí. Si se habrá figurado que le íbamos a pagar con li-

branzas de la Tesorería y se ha recelado que se quedaría sin un cuarto para las vueltas. Oyga V.

— Déjalo que está lejos y no oye.

— Pues, no señor, que le he decir cuatro de rechupete.

— No te incomodes paisano. So... (repara que facha tiene con la cartera; si guardará allí los partes de lo que ocurra en el tránsito;) pues, á mi paisano le ha de agradecer V. que no se haya armado un pronunciamiento en el trai-vía; ¿*sentera* usted?... hombre, si parece que le hayan dado una mano de azur de bola.

— Déjalo, si ya está en la plaza.

— No importa, para el caso es igual; ¿tu quieres que me quede con el resentimiento aquí *drento*?

— Anda, pues no se dan poco lujo en esta tierra! míra, paisano, cuantos carruajes.

— Dí, esos cabayos sirven después pa la corrida?

— *Pueda*... míra ese *tordiyo:* parece que ande con máquina; ¡y que ringlera de persianas trae dibujadas en el cuerpo!

— Buen cabayo para ir de noche;

con un cabo de vela que se le ponga en la parte interior, queda aviado como una linterna sorda.

— Oye, tu, ¿va á quedar sitio para nosotros? porque aquí va más gente de la que se necesita. A ver si tenemos un disgusto, porque yo no suelto la tarja como no me coloquen segun categoría.

— Quiá, si allí dentro coje una nación.

— ¿Como Andújar por ejemplo?

— ¡Más, hombre!

— ¡Más que Andújar! eso es ya salirse del pensamiento; pues la echaron de rumbosos! Deben de ser salaos los catalanes.

— No sé, por el presente no puedo decir nada malo de ellos. Pero de las catalanas! Ay! Currito, en nombrándolas no mas, ya me entra la sofocacion. Y tengo la idea de que aquí se formó la primera mujer guapa, segun van saliendo de parecidas y buenas mozas como sería la agüela. Sí, los catalanes son muy salados... en familia. Vienen a ser unos andaluces... pero les falta el ceceo; mejor parecen franceses, porque no se les entiende y sueltan unas erres!

* * *

A la plassa no hi cab ningú més; ja hi son tots. En les andanes del sol y en les d'ombra s'observa un moviment pacífich, com dels qu'estan mal assentats y no's poden moure. Los crits y'ls xiulets no paran. Lo llenguatge oficial es en flamench, adulterat per la pronuncia y per la construcció. Sembla que'ns trobem a Sevilla, y que'ls andalusos siguen fòra, a l'altra part de riu. Ara s'ha generalisat la moda dels *hongos* d'ales amples per l'estil dels que usan los toreros quan vestexen de paysà, y la nostra joventut s'ha disfressat de torero en la vida privada; fins pareix que'ls ditxos andalusos los hi surtin més arrodonits.

— Bien por el Macareno! — exclaman uns joves que's gronxan assentats del millor modo que poden en la corda de la contra barrera, al aparèxer un seu amich ab lo barret cendra, ab la copa axafada y les ales abarquillades.

Allí en lo tendido s'hi veu aquell

bromista d'en Pepito ab tots los de la seva colla. Ells sols ho animan tot, inclosos als que seuen per allí a la vora, que si no'ls hi fan pendre part en la tabola, no'ls dexan estar ab sossego fingint baralles, llensant barrets al círcol, ò empenyent y obsequiantlos ab alguna trepitjada, que's cura ab un dispensi ò, millor, se cura sense dir rès.

* * *

Renuncío a copiar les agudeses qu'aquestos axerits diuen en la propia llengua de Manolito Gàzquez. Una vegada ho vaig fer y, al cap de tants anys, veig que no n'ha sortit cap de nova. Se servexen encara de la primera cullita. Tinch de advertir que'l català s'usa poch: solzament quan s'ha de parlar *recio*.

* * *

En la corrida del dijous, que segons expressió d'un inteligent va esser una corrida *muy barbiana*, (me

sembla que va gastar aqueix terme; no sé si es castís) vaig notar una instrucció y un adelanto en sapiguer conèxer lo mèrit de les sòrts, que'm va dexar encantat.

— A ver, Rafael,—cridava un de la colla d'en Pepito. — Vamos á ver como me lo descabeyas. Alma ¡ya, torero fino! échale la pinchada ahí en la bifrucación de los niervos. ¡Ole! —

Y'l torero, guiat per aquell català expert, va obtenir un triumfo, que si se l'escolta l'esguerra.

¿Y'ls picadors? Si no van conquistar aplausos, va ser per que despreciavan les advertencies d'aquells teòrichs. Prou els hi cridavan, per exemple: — Oye, tu de Reus; a ver como te luces y le aplicas una vara como el campanario de tu población.—Echale, Mossito terne; aprieta la empuñadura, que la bestia ya desdice.—

Però cà! els picadors prou feyna tenían a respectar les caygudes que els hi sobrevenían, per pararse en los adobs que'ls hi indicavan los *painos* del tendido.

En resúmen: que no m'aparto de

lo assentat al comensament d'aquest article.

Les corrides de toros, ab los *chulitos*, los *mancebos* y tota la gent de monyo, faràn que la nostra patria sigui sempre una, sencera, sense divisió ni esquerdes y que al crit de *¡A los toros!* se sosseguin totes les rancunies y males volenses impropies d'un poble civilisat.

A LES QUATRE DE MATINADA

I

Ben segur que jo viatjava en somnis pels espays de la fantasía, en cotxe de primera y sense pagar passatge com si fos indivíduu del Consell de la línea, quan de sobte's descapdellà la corda del despertador ab tal desfet de sorolls que semblava que'm travesessen per l'oído una enfilada de cascabells, interrompentme'l somni y fent recular lo pensament al punt en que'm va dexar abans d'adormirme. Y ab la incertitut que sobrevé cada día precisament a l'hora de llevarse, vaig estar discutint si'm reservava mitj'hora per estar al llit, si m'hi abandonaría del tot fins a les nou dexant que'l carril en lo que

havía de sortir se desfogués fent xiulets, ò si passant per sobre la peresa adoptava una resolució sens precedents en la meva historia y saltava del llit, dexantme ab tal acte de virilitat tremolós de sorpresa... y de fret.

Ab la branzida que vaig pendre per escapar, com altre castíssim Joseph, de les falseses de la llana y del suau calor de la bànova, lo llit, qu'es d'aquexos prims ab rodes als peus, va donar un retrocés somoguent l'anella y les cortines del pabelló, com protestant de tals ímpetus, que no podía sufrir ni per sa naturalesa ni per la elegancia de la seva debilitat.

Elena, Elena... t'amo t'am... Cantava jo alegrement tot vestintme y donant *quiebros* d'un costat al altre de la sala per ferme passar lo fret, y per que no'm vinguessin tentacions de tornarmen al llit. Desseguida vaig estar llest y arreglada la *toillette,* ab un aroma y una frescor que'm dexà'l vinagrillo a la cara que, si no hagués sigut per no donar un mal gesto ab los llavis, jo mateix haguera probat de fermhi petons.

Y no es vanitat per les quatre mo-

nades qu'un pugue tenir en lo rostre, per que desde que vaig observant que les dones hermoses se casan ab los tipos més lletjos — jo'n dich ferrenys per suavisar l'adgectiu, — tinch format un criteri molt ample; opto per la generalisació, y a tots los varons los trobo guapets, y per mi sol no vull establir anomalíes.

Però, referintme altre cop a les caricies que'm volía fer, es per que trobo trist l'anarmen de casa, ò millor de casa la senyora Isabel, la dispesera, aquexa vella sense entranyes ni amor pel pròxim, que la única vegada qu'estant malalt vaig necessitar de la seva assistencia'm doblava la dòsis de medicina — per que no pot sufrir malaltíes cansoneres — fentli donar un tom a la meva naturalesa abans dels vint anys, que si la Providencia no s'hi posa per intermediaria ella ho encerta y surt ab la seva, y a mi'm compromet, enviantme al cementiri abans que hi fos cridat.

Ara deu dormir, aquella momia del temps dels Faraons, aquella montura anatòmica, al dir de mon amich metge, y'm sembla que la

veig ab aquella cara de color de galeta, fent por als aucellets del sostre ab l'estrenya-caps, que, com no té cabells, li estreny l'enteniment, y encara li resulta gran; ab aquell guarniment a la frontera fet de papillots de paper d'estrassa que semblan xavos de safrà; y sobretot, ab aquells ullassos que li surten enfora com si al derrera n'hi tingués uns altres qu'esperessin tanda per ajudarla a tafanejar y que no sé d'ahont se treu la pell per poguerlos cloure.

Apesar, donchs, de no *viure be* ab la senyora Isabel, me dol, quan me'n vaig de casa, no veure a ningú que surti a despedirme, ni sentir al menos, desde'l llit estant, alguna veu que'm cridi: ¡adeu, noy!, ni trobar una mà qu'estrenyi la meva... sinó, tancant la porta d'una revolada, conèxer que tant so fòra de casa a l'escala, com al mitx del carrer, com dins del meu quarto; axís es que cada cop que me'n vaig per alguns díes, sento necessitat de despedirme, de donar adeus y d'estrènyer mans y de sentir veus tristes y alegres que me desitgin bon camí y bona tornada! De modo, qu'ab aquestes expli-

cacions penso que ningú pendrà per raresa ni puerilitat que jo'm volgués besar la cara y anarmen de casa ab una festeta que'm dexés ganes d'anyorarla.

II

Los carrers estan deserts. ¡Qu'es bonica aquesta quietut! tothom reposa. Tothom està desenfeynat; m'agradan les nits, per que semblan díes de festa. La claror dels fanals mal recompartida, lo silenci tan catxassut, aquell sossego, aquell no fer rès... En les nits comprench y puch ferme idea de la pau universal, del descans regalat, y'm penso que Deu nos relleva del càstich qu'heredem desde que'ls avis nostres van esser comdemnats en lo Paradís terrenal. Mes, observo llum allí dalt en un quart pis per la obertura d'un porticó, y m'entristexo; allí no's descansa; allí s'interromp l'armonía; potser un malalt conta les hores llarguíssimes de la nit, y lo qu'a mi tant m'agrada y m'omple de generoses ilusions, a un altre infelís li dona pena.

Es veritat; ni en idea's pot tenir en aqueix món la ditxa complerta.

III

Les màscares surten del ball del Liceu; l'acera està iluminada, com si la claror també volgués fugir d'aquell encongiment y d'aquella atmòsfera, cercant ayre més pur per aclarir cosa millor que les disfresses de vellut rebutjat, de seda tenyida, ò de llustrines de fer banderetes.

Los cotxeros ab lo bastó de les xurriaques senyalan desde lluny com si's triessin los parroquians, y'ls escometen oferíntloshi un faeton ò un cotxe de familia. Al veure que tothom passa de llarch, un qu'està engandulit dalt del *pescante*'ls hi crida:—¡No'ls hi digueu rès als senyors! deuen viure aquí al costat, al Poble Sech ò a la Montanya Pelada, a un quart de jornal de les cases d'en Vilaró.—

Les xocolateríes de la Rambla s'omplen de gent que surt del sarau. Per tot pican y cridan y arman escàndol.

— Noy, — crida un *corrido* ab lo barret al clatell, lo *pan y toros* despentinat y la veu rugallosa de tant fer broma:—noy, pòrta un biftech ab patates y... ¿què voleu, vosaltres?... y dues orxates per les senyores. —

¿Senyores? penso jo! Vèt aquí un escandalós que té urbanitat.

— Minyó, mosso, ¡ep! una truyta a la francesa.

— Y jo xocolata.

— Y jo llangonissa.

— Y jo, y jo!... — esclaman, tots alhora, un tropell de joves qu'invadexen l'establiment saltant per les taules, picant ab los bastons y fent grosses rialles; no sé'l motiu, per que'l xiste no havía sortit encara.

Y com si'l ball hagués mudat de paratge, tothom crida y riu y vol divertirse. Les senyores disfresses se recolzan ab llanguiment a la espatlla dels seus preferits, no dignantse ni somriure tantes graciositats. Aquesta alegría no es contagiosa; s veu que'ls joves han de fer broma, que s'ho imposan com una tasca, y que els acudits y les graciositats se les servexen rescalfades y que les cele-

bran com a conexenses antigues. Noto ademés que tots saben quan han d'esclatar la riallada, quan han de comentar lo ditxo ab termes forts, y jo que no estich en antecedents no puch riure de cap manera, desentonant lo quadro ab ma forsada serietat.

Hi hà xafaments de barrets, — seguint la broma, per supuesto; — alguna copa trabucada sobre'ls pantalons, y barreja de melindros ab biftech, xocolata ab talls de patates, y trencadissa y mullader, y una combinació d'originalitats qu'animan la escena, donant una idea perfecta de lo que'n resultarà d'aquestes inteligencies lo día que posin reflexió. Jo, que no rich ni'm divertexo, penso que després, dintre alguns anys, aquexos minyons parlaràn de les boyres del seu temps, despreciant a la joventut que'ls haurà succehit, y trobarà qu'ab ells se va acabar la trassa en lo divertirse y les bromes agudes, originals y verdaderament salades.

IV

Les melancòliques batallades que anuncían missa primera, vibran dolsament en mon oido. ¿No vaig a casa, a casa meva? Anèmhi, donchs, provehits de la gracia de Deu, ab la pau al cor y l'alegría als llavis.

Entro al temple. ¡Quína fosquetat més solemne! ¡Quína espessor d'ombres agegantades se llansan per les parets y s'amagan, dobles y atapahides, per entre les naus altíssimes!...

Devant d'un altar creman dos ciris, com per ensenyar la fosca. Lo capellà's persigna; comensa'l Sant Sacrifici; un vellet y jo hi assistim... sento orgull y enterniment; me sembla que nosaltres som los primers a qui Deu ampararà ab sa mirada al exténdrela sobre la terra, y'ls primers a qui benehirà també. Després, adeu ciutat, qu'encara que't vulga, per axò m'es grat respirar bon ayre y dexarte per veure més espay, més cel, la blancor de les flors del atmetller, que semblan flors de neu que no pot fóndreles lo sol, y les

rònegues parets de casa meva, que, blanques y tosques com son, me semblan més polides que la flor de l'atmetlla.

EN LO CEMENTIRI

(HISTÒRICH)

La tarda era trista, ab la pavorosa tristesa que regna en los cementiris; l'ayre, gelat; la pluja, cayent de travers, regolfava al rostre dels enterradors y estenía devant dels seus ulls un vel format per innombrables fils d'aygua qu'apenes dexava filtrar la calor que reflectavan los núvols.

Ni un passejant se veya per aquells carrers llarguíssims, quals línees paraleles sembla que s'abaxin al lluny com fadigades de sa dretura buscant la terra, ò que vulguin acostarse per marcar un límit a aquelles rengleres de ninxos tan iguals qu'un número'ls hi dona diferencia pels sepulturers, y fesomía un nom ò

un recort escrit pels que hi tenen enterrats als sers a qui estimaren en vida.

¡Que trist era, aquella tarda, ab lo espetech de la pluja que baxava en rajolins arrapats a les parets seguint los rebaxos dels ninxos, veure aquella afilerada ondulació que forman los prestatges de sepultures, y considerar quína mesquinesa d'espay se li concedeix a la mort, y'l raquítich descans que logran nostres despulles després dels neguits d'una vida curta y treballosa! Valdría més que les tombes no tinguessin arquitectura, si aquesta ha de ser tan miserable y mercantil y jueva.

* * *

Seguint l'interminable filera de carrers, los enterradors conduhían sobre un bayart l'atahut que tancava un noyet; y ab lo cap baix, la pluja relliscàntloshi per la cara, les llargues bluses que'l vent y la mullena les hi aplacava a les cames, fent cruxir la sorra en la que hi enfondían les petjades, que l'aygua térbola

omplía desseguida,'s dirigían silenciosos cap a la fossa comuna.

La terra estava massa amarada per somòurela, lo cel s'ennegría, com si la fosca cambiés de tò, y la pluja anava cayent, seguida y espessa. Y dexaren lo cadavre a la inclemencia per enterrarlo l'endemà; com si realment ne quedés un, com si no se haguessen acabat los díes per aquelles tristes despulles, ò com per fer més tenebrós lo comens del *no ser* abans de sepultarles en aquell clot espès hont no hi hauría brugits, ni llum, ni foscor, ni silenci.

La nit fou tormentosa y despiadada, ab exa fosca que dona supersticiós esglay. Lo vent ab aterradors xiulets batía la mar axecantli poderoses onades per rebótreles ab furia damunt la sorra... Y va ser molt llarga, durà moltes hores, pera que'l vent, la pluja y'l fret envoltessin ab sa furia y sos rigors aquella caxeta.

* * *

Al nàxer lo día, calmada la tempestat, un gemech sortí del atahut.

¡Quants ne suspiraría'l tendre infant, abans de ferse sentir dins de aquelles posts aspres, que sols un bri de claror y la mullena hi penetrava per les juntures!

¡Quín esglay no fora'l seu buscant ab ses manetes tremoloses la suau pressió y'l calor de sa mare, cercant l'abrich del seu llit! y topar les posts, y sentir lo soroll de la pluja cayent sobre la caxa, y rebre la fredor de l'aygua que gota a gota penetrava en aquelles tenebres!

Aquell gemech fou sentit pels sepulturers, y'l seu cor, insensible a forsa de presenciar dòls y llàgrimes, s'obrí a gososos sentiments de tendresa y caritat, al sentir qu'un senyal de vida exía d'allí hont creyan qu'hi reposava un cadavre gelat y enterch.

Obriren aquella caxa, y ells, tan forts y serens, s'aterrorisaren trobanthi la vida, no gosant imaginar sisquera lo crudel martiri qu'havía passat aquella criatura.

* * *

¡Que llarch sería pels seus pares lo camí del cementiri! Potser hi

acudían plens d'esperansa y donavan gustosos per son amor totes les angunies y'ls dolors que per ell havían passat. Potser veyan al seu fill tornat a la vida, somrient en mitx de sos jòchs, gosant d'aquelles gracies que sols los pares observan y que son inverossímils per tothom menys per qui'ls estima... Potser sa mare, al sortir, vegé la mústiga palma lligada als ferros del balcó, y se n'anà al cementiri ab l'esperansa de que un'altra palma, guarnida ab llassos y violes sería benehida pel seu fill y colocada en aquell balconet. O potser plorava recordant no haverlo estimat ab prou deliri en aquells díes serens en que la salut y l'alegría brillavan en sos ulls, y s'acusava de no haver sapigut expressar ab prou besades la tendresa del seu amor. O ¡qui sab si, en mitx de ses esperanses, no's representava al seu fill sofrint dolors terribles, dins d'aquella caxa, encongit y ab mortals esgarrifanses de por y de fret!

* * *

Estava destinat a Deu, que'l volgué a Ell per tràurel de les miseries de la vida, per abrigarlo ab llum d'amor etern.

Angel d'ignocencia, volaría al cel portant senyal en lo rostre de dues agoníes...

Y son còs fou cobert per la terra, en la fossa comuna; sense pesantors de marbres ni lloses esculturades; lliure al menys, blana, lleugera...

Abrassada ab Deu, la seva ànima, l'adora en aquells coros de serafins, infants exits de la terra, esperits diàfans ab ales de llum, qu'axugan les llàgrimes y calman l'anyorament de sa fugida cantant en lo cel la Gloria del Senyor.

LOS CANARIS

(IDILI)

Era'l seu primer amor; jo'ls veya festejar a la finestra voltada d'eures, y arribavan fins a mi sos amorosos coloquis.

Ell, galant y fantasiós, ¡si n'hi tirava d'amoretes, y que ben dites y que polides!

Com era prou ignocent y no havía d'amagar lo seu sentir, no s'avergonyía de parlar alt, ni de que'ls vehins sentissen les seves converses. Ella, no menos ignocenta, però molt més vergonyosa, li contestava ab sospirs entonats—si axís val a dirho, — qu'altra cosa no semblavan ses recatades contestes.

Los díes que'l sol baxa enquibint-

se per la estretor del carreret (perdónin si li innovo'l diminutiu; me sembla que'l maltracto dientli carreró,) omplintlo de llum bonica ab trossos d'ombra que pareix que'ls escarboti de ses parets velles, dibuxant de gayrell les volades dels balcons ò pintant ab fosca'ls relleus y les testes qu'adornan la finestra gòtica, en aquestos díes ell saluda al sol ab una vivor, un engrescament y un triat de boniqueses, que jo no sé d'ahont se treu tanta verba y tan armoniosa.

— Es un Castelaret, — diu moltes vegades una vehina que també se l'escolta; — y'm sembla qu'es d'opinions,—segueix dient,— per que ab lo molt que barboteja es segur que fa propaganda... Però ja a saber que los enamorats parlan de moltes coses quan festejan, y totes fan amor. Ve a ser un punt semblant ab los que tenen bon geni, que de tot los hi rehixen alegríes y satisfaccions. —

* * *

Ahir van celebrar les seves esposalles y ahir mateix fugiren del trà-

fech del món, retirantse a una caseta tan alegra y xamosa, que pareix que l'amor y la pau hi fassin guardia perpètua. Domina Barcelona; los campanars de la Seu, de Sant Just y de Santa Agata, son los seus vehins més immediats; l'un los hi contarà les hores felisses; los altres los obsequiaràn ab repichs de festa, y'l de Santa Agata guaytarà sempre la caseta, planyentse de no poguer enviarhi la enhorabona.

Per jardí tenen, sobre un estret parterre, un ribell plè de bàlsam, alguns testos ab pensamenteres, y una olleta, retirada del bullici dels fogons, que rebrota una riquesa de fulles d'olorosa menta. Més enllà, en un àngul, se balandreja'l palmó benehit qu'aquest any lo cambiaràn per un altre ab un *sol*, texit de grills, que li farà fer desmayades cortesíes en senyal d'acatament.

***

Ell es d'orígen holandès; llarch, estirat, curiós, y tan presumit que una bolva l'amohina y estaría malalt

de cuydado si no pogués presentarse nèt y ben compost. Sol cantar bones balades sense lletra, tan sentides, que pareix qu'aquí, en la terra de la llum, anyori la nuvolosa Holanda dels seus avis, ab sos paíssos gelats, ses cases de fusta y aquells formatges rodons com boles de neu pintats ab color que la salut los hi nega.

Ella es una vigatana polida com un mirall, poch enrahonadora, molt de sa casa y bonica ademés, ab uns ulls negres que si no miran ab amor ja no miran, y eleganta y ayrosa, pentinada com una estàtua grega ab lo monyo recullit sobre'l cap.

* * *

Y recordant sos amors y la finestra voltada d'eures, allí ahont se varen conèxer, ab cansons y joguines passaràn la primavera; ella guarnirà les dues arcobes de sa caseta y texirà'ls llensols ab llí moreno ò pèl de cabra; ell, saltant com un baylarí, un día presentarà a sa enamorada una mossadeta d'escarola ò li partirà los pinyonets y, felissos, sense enve-

ja ni envejats, no sabràn rès del món ni's cuydaràn gota d'averiguarho.

* * *

Mes, ay! vindrà'l Setembre; aquelles fortes tronades los hi donaràn pahorós esglay. ¡Còm sofrirà la mare pels fillets qu'estan a punt de sospirar en l'arcoba!

La mort penetrarà en aquell estoig de la felicitat; ja no cantarà ell lo be perdut, ni l'alegrarà'l sol, ni cercarà pinyons, y oblidarà'ls avis d'Holanda; y després d'un any de felicitat, ab mimves de tristesa, vindrà la separació cruel; los fillets los hi seràn emportats y conduhits en rexades presons; la casta esposa també li serà robada, y ell, anyorant als qui estima, serà condempnat a cantar al seu senyor, ab tò d'alegría, totes les tristeses que li endolan la vida.

ALTA POLÍTICA

Nos trobem a Madrid, en un quart pis —dexant com a torna l'entressol —d'una casa del carrer de la Greda. L'amo, qu'acaba d'arribar, se treu apressuradament lo *rus*, qu'es tan doble que'l portarlo a sobre deu ser igual que durhi una Canícula, y'l llevàrsel y quedar ab levita lo mateix que trobarse al port d'Arrebatacapas.

— Candelaria, — crida don Pepe, fregantse les mans ab tal prestesa que fa témer que'ls dits s'hajan de barrejar de l'una a l'altra; — Candelaria, mòute, pòsa llenya a l'estufa, que després qu'un ha pujat aquí dalt, a aquesta frontera dels núvols, pot dir qu'arriba al laboratori dels grani-

sats. Afànyat, xiqueta; si no trobas llenya, trènca una cadira, la més vella;—«pot ser se confondrà, afegegeix parlant tot sol; la major part s'han quedat calves del assiento, qu'ara mateix tindrèm de posarles horisontals, y nosaltres, per sostenínshi, apendre de fer equilibris com si seyessem sobre saltadors de gavia. Brr... quín fret! Me sembla qu'acabo de comparar lo pis ab un laboratori de..., sí, es veritat; ja tinch més imaginació; feya sis anys que la tenía ensopida!»

La senyora, al sentir aquest enrahonament, surt al recibidor y pregunta al seu marit:

— ¿Què't passa, quín altre desengany has tingut, qu'axís qu'arribas manas aquestes ximpleses a la minyona? Has vist al Ministre? Que tampoch t'han dexat passar de la primera antessala?

— Diguessis del primer burladero!... Míra, Pepa, anèm a dinar; després enllestèixte y vés a comprar un yute per aquesta sala, una catifa pel meu estudi y un calorífero pels meus peus, que pareix que'ls tingui desterrats a Siberia. Però, anèm a

taula, que l'apetit me debilita la memoria y'm penso qu'avuy s'inventa la trassa de menjar; anèm, ja t'ho esplicaré. Candelaria, no trenquis cap cadira; la senyora vol qu'acabin de fer la joventut; entretant, nosaltres seurèm d'ilusió; ademés, pel fret, dinaré ab lo rus posat; ara ray que me podré comprar un abrich elegant y dexar aquesta *grita* de panyo vast que cada vegada que'm miro en les vidrieres me quedo ab dubte de que jo m'hi trobo dins.

— Però, esplícat,—li diu sa muller, després d'haverli servit la sopa; — ¿has vist al President? quína novetat hi hà?

— Déxam sospirar, Pepa; sí, l'he vist a la fi! Llegía un diari d'oposició; ¡quín goig més delicat deu ser aqueix al principi d'esser ministre! Estava sentat en un confident de aquexos baxets, que semblan qu'un segui a terra; sense apartar la vista del periòdich, m'ha allargat la mà ab un puro, ¡un puro! que de prompte m'he cregut que m'apuntava una pistola. Y havem parlat llargament; es dir, li he parlat, qu'ell no sabía distreure'ls ulls del paperot, com si

li semblés impossible que ja no fos ministerial. Vaja, la política té sofriments que no's poden contar, per que ningú'ls creu; però de vegades té unes delicies... qu'un no les conta per no enternir als cors sensibles dels que provehexen de fondos als presupostos. Míra, Pepina, desde demà que's tirin més ingredients al caldo; aqueix no més té gust d'escalfor; y màna a la criada que no mutili'ls xorissos: me repugnan los fenòmenos acefàlichs, vull dir que'ls hi tiri sencers: preferexo vèurel ab dos caps. Li he parlat de tot. Ell m'ha fet unes confianses... tànca la porta. Espérat, dígues que porti'l bullit; ¿que hi hà entrant? —

— Nó.

— Corrent, que no'l dugui. Tenim situació per anys: m'ho ha dit ell. ¡Candelaria!

— ¿Què cridas ara?

— Es que volía saber si escoltava derrera la porta. Lo Ministre m'ho ha divulgat; no ho sab ningú més d'Espanya. Ni... vaja, es un secret entre ell y jo... y tu.

— Mentrestant, no m'has dit l'empleo que tens.

— Espérat; m'ha bosquejat a grans pinzellades lo plan administratiu, econòmich y governamental. ¡Quína eloqüencia! ¡y que facilment se remunta! Es un cap privilegiat. Me sembla que la situació té *mónstruo* y *pasmo* com la passada. Y, entre nosaltres se diga, crech, artísticament parlant, que'l nostre es més escultòrich. Té un busto magnífich, ab aquell front espayós, que les idees hi flamejan donant forma capritxosa als rulls dels seus cabells que s'alsan en ondes altives a modo de vapor esplèndit que d'elles s'escapa. Sos ulls de mirada brilladora, que pareix que Deu al pronunciar lo *Fiat* hagués reservat essencia de llum per animarlos; aquell nas d'accidentada curva; sa barba ondulosa, d'èbano y plata; y aquella boca tan gallardament estesa, que si les paraules ocupessin lloch podrían sortirhi en columnes obertes.

— ¿Que t'ha escoltat ell lo primer cop qu'has dit axò?

— No sigues cursi, Pepa: m'has fet lo mateix efecte que si hagués sentit rosegar vidre. Es necessari que t'entonis; si en los salons t'escapa

aquexa ingenuitat, me desfavorexes y m'atrassas la carrera. ¡Quína farum d'oli! me sembla que la Candelaria deu fer una truyta ab pernil: qu'ho sospenga fins a nova ordre; fins que se destríi la fusió, ò que caygui'l govern. Ja n'estich saciat; no vull més aquestes alianses ingenioses de rudiments de pollastre ab posterioritats de tocino: es un plat massa populatxero. La nostra posició, fins a la taula exigeix cultura. Míra, aquí porto uns pastels de carn de becada qu'al menjarlos sentiràs campestres sensacions: la remor dels boscos, lo vent esparpillant la fullaraca, lo flayre dels timons y de les ginesteres, lo soroll de l'aygua despenyantse per donar beure a galet a les roques, los aucells com buscant pis saltant de branca en branca...

Yo ví sobre un tomillo
cantar un pajarillo.

No hi hà més; encara no prenga possessió del destino, me'n vaig una mesada al camp. M'aburreix Madrid; tothom solicita influencies, recomanacions ò senzilles targetes, que me n'haig de fer de noves; no

vull que's sàpiga que visch a un quart pis. Dirían, y ab fonament: es un avariciós qu'estalvía'l sou del lloguer de casa y lo restant ho arrecona. ¿Comprens, Pepons?

— Si fins ara no m'has dit ni lo empleo, ni'l sou que tens!

— Espérat, no visques tan apressurada. No't diuen aquexos pastels, aquesta botella de *Fino Ambar de Jeréz* y aquestes olives sevillanes, que sembla qu'han de tenir clara y rovell en compte de pinyol, que'l teu *de* ha mudat de posició, que va en Reals Ordres y cobra nòmina? Vés, vés a casa la modista y que't fassi un Wandik ab unes ales y una ploma que fins lo sol haja de demanar permís per vèuret la cara.

— ¿Que tens una direcció?

— ¡Cà! per poch renyexo ab lo Ministre; aquesta fusió fon los millors destinos. Ja veuràs, Pepa;'l compromís era anterior; ¡oh, si haguessem pujat sols! Una embaxada exigía, y que no m'aplacavan ab menos. Jo li deya al Ministre: colòquim V. E. a la Direcció de la Deuda. «Aquestes se colocan per elles soles; prou qu'ho sab V.», m'ha respost

tirantho a broma. Y'ns hem posat a riure d'un gust ell y jo! donchs, míra, jo m'hi sento inclinat. ¡La Direcció de la Deuda! si tinch conexements en lo ram pera dirigir globos si no son pagats. ¡Psè! m'he tingut de contentar ab una flaquesa de *deu mil rals*.

— ¿A quant ressurt per día?

— ¡Oh criatura ignocenta! No té día fixo, però un ab altre... no's pot afinar; potser resultan a doscents rals.

— ¿Però, qu'ets? Secretari, oficial visitador ò què?

— No't desmayes, Pepeta, que no te faltarà'l teu passament; entro de ausiliar de la classe de *quintos*.

— ¡Jesús, María, Joseph! Quína ignominia! Renuncía; féste de la oposició.

— No puch, Pepa, estich compromès: tindría que revocar l'ordre de que fessin més truytes ab pernil: y tu, pobra víctima, haurías de desdonarte'l Wandik!

COMPETENCIA

I

Del carrer de l'Argentería's pot dir que pert lo brill cada vespre.

Entre vuyt y nou los argenters surten de la rebotiga ò, dexant lo diari de la tarde, s'axecan del tamburet de derrera'l taulellhont, bo y assentats, han fet les vendes *cap a cap* ab los compradors, se dirigexen a la porta, apagan los llums de fòra, y tot seguit, sols ò ajudats de la criada, apoyan l'esquena en lo sòcol del aparador, acotantse com aquell que fa una cortesía ridícula, empenyen y fan recular l'armatosta, ab gran fressa de les soguilles, bergancins y presentalles de plata que representan tosques fraccions de persona, com ulls, peus

y mans, y tots se posan a giravoltar com si estessen cansats de fer lo serio durant lo día, aguantantse tiessos y immòvils per respecte als miradors y curiosos.

Una mà pràcticas'introduheix dins del aparador, abat en un no-rès les tapadores dels estotxos, y tantes riqueses de pedrería brilladora quedan a les fosques, y qui dèu sapiguer si allí dins, aprofitant les escletxes, no més que pel seu recreo, guspirejan aquell centelleig de colors que de día robaren a la llum...

La criada trau la forqueta d'un recó y, prenent puntería exacta, li fa tombar ganxos y caure lleves; los plafons simètrichs, ab tapisseríes de paper d'or y vellut, se plegan dislocats a dins de les botigues, y fan reflexionar en la *humana mesquinesa* los bastiments de fusta blanca ab trenyines que matan los ànguls, y'ls draps polsosos qu'ensenyan pel folro tota la superbia d'aquell luxo asiàtich-barceloní.

Se tancan finalment les portes; una llum morteina queda vetllant les alhages; y'ls argenters, ab l'ànimo tranquil y l'apetit despert, s'assentan a

taula, prenen la sopeta de farigola, amanexen l'ensiam, y seguidament van sortint altres viandes, segons los cabals de cadascú ò la gana que fomentan, qu'axò ja no entro a esplicarho per referirse a les sagrades interioritats de la vida de familia, que ningú dèu tenir atreviment pera publicarles.

II

Lo carrer queda obscur y trist que dona feresa de passarhi; los fanals del comú prou voldrían repartirse la fosca y devorarla; però hi hà més fosca que fanals, y prou feyna tenen aquestos fentse llum a sí matexos abans que no'ls hi la clapi alguna estesa d'ombra sortida de tras cantó.

Una derrera l'altra's tancan les demés botigues de ferreters, floristes y camisayres; los establiments de betes-y-fils quedan ferms aguantant lo *golpe,* qu'es article'l seu de necessitat primera, y sempre hi hà alguna modista que a deshora necessita cotó per la màquina, alguna criada que té de mudar los blens als

llums ò algun ataconador que li mancan cerdes per capsar nyinyols.

Fins aquella *inquisició* de la pollastrería apaga'ls tions de la llar; tanca la porta, dexa enastada la viràm, glassada la mantega ab que unta les víctimes socarrimades, atura la maquineta que fa rodar la burxa del ast, y paran los feréstechs torments y s'exhalan les bones olors apetitoses qu'han fet decandir los desitxos dels pobres que menjan verdura y peix salat.

Podían haver vingut abans del *any vint* aquexos respectables *Mússius* ab la tal industria, que prou los hi hagueran aclarit los comptes; avuy, en nom de la llibertat, se toleran les angunies y'ls sofriments a una classe molt alimenticia y saborosa, qu'en època del absolutisme no s'haguera permès ferho tan a la descoberta. Aquesta reflexió, si no es pertinent, me cau de la ploma y la dexo consignada, per que'm sembla que no fa mal a ningú y ajuda a una bona causa. A no ser que per ella algú vinga y'm diga *neo*... ò enamorat dels pollastres!...

III

Los vigilants surten d'aquells carrerons que tant de tema'ls hi té lo *autor* de la reforma de Barcelona, y ab lo bastó sota'l bras y la mirada investigadora,'s passejan amunt y avall de la deserta Argentería.

De tant en tant miran per la rexeta de les portes si hi hà novetat dins les botigues que quedan enfosquides per un flam de gas que sembla de misto de cerilla. En alguna d'aquelles es tan reduhit lo círcol del mirador, que'ls vigilants, no poguenthi enquibir no més qu'un ull, per no fatigarlo entreguardant ò prenent punteríes, s'hi tomban de costat y allavors en compte de guaytar, escoltan; la llum queda sobrera, y'ls amos podrían estalviàrsela sens que en el interior s'hi notés la falta.

Los serenos se dirigexen atrafegats cap al punt de reunió; arrambades per les aceres, ab pas temerós van y venen algunes minyones girant lo cap molt sovint y, com si sospitessin ser perseguides, desaparexen de

sobte en lo revol d'un carreró de sinistre aspecte.

En lo taulellet, fòra d'una botiga, s'ajuntan ab lo vigilant, lo forner del barri, uns estadants del carrer de'n Gíriti y del d'en Malla, y allí sentats que les cames no'ls hi arriban a terra, discorren de política, de administració, de les farses dels partits, ò critican los grahons del port nou, ò les tafaneríes del vehinat.

Més amunt, vora la plassa del Angel, en un altre taulellet qu'hi hà sota la volta del Sant Cristo, s'hi reunexen després de mitja nit dos serenos, y assentats també esperant al *cabo*, los fanals a terra,'ls xuxos en banda, arreglan la nació espanyola, que cada nit la troban més desgavellada.

IV

— Tornant a lo que deyam, Minguet, la tristesa que tinch a sobre meu, no sé si es de la rabia ò del incomodo, que no'l puch pahir. Míra, Minguet; tu ja ho pots reflexionar, per que sabs lo pà que s'hi dona: no m'ho puch empassar; aquesta gent

me volta: de primer, vigilant a la plasseta; després, vigilant a la volta del Hisern; y ara, vigilant que te crió al carrer de la Fenosa, y en aquest altre bossí que sembla una mànega de carreter, que no treu en lloch per que's coneix lo defecte y... nèt: per que tampoch ningú hi passaría; de modo y de manera y de cuyes resultes, en un barri que tot son corredors y que si axamplas los brassos ensopegas ab les parets, hi tenim de menjar lo sustento quatre indivíduus ab les families que tanquem al pis.

¿Y axò no es voltar a una persona honrada y provocarla per que un día's surti de fogó y comensi a distribuhir tandes de revessos a n'aquexos palatreques morts d'angunies famolenques, y que'ls hi desfassi tantes fesomíes com tenen a la cara? Deu me valga! que'l día que m'irrito, ab lo mànech del xuxo'ls empayto tots tres y'ls acompanyo a la Casa de *Socorro* fets malbé de les meves mans, per... daxonses: per que venen a *quitar* les caxalades a un pare de families que té l'empleo per... per que se l'ha guanyat esgargamellant-

se y estalviantse la veu de díes per ferla malbé a les nits; y que ningú li pot pendre: ni'l regidor, ni l'arcalde, ni'l General, ni cap autoritat ab mando ò sense. ¡Cumplint, ey!

—No t'hi encaparris, Manel; ¿que no ho sabem? La qüestió son rals. Ara te n'han enquibit tres, demà serèu mitja dotzena, y al últim tindrèu de fer a parells y senassos a qui li toca morirse de fam primer; vaja, per que no hi hà cap barri que puga sostenir tanta *vigilancia*, ni aquí ni en cap part del món.

— ¿Tanta vigilancia, dius? Si no fan rès; oh, si treballessen, ray! me'n refiaría per algun compromís: alguna necessitat, qu'algun malalt, que alguna partera, etz. Però nó: son una colla de bagarros, ab un òs bertran que'ls hi menja la salut, y déxals buscar pedrissos y guarda-rodes per seure, y que vagi passant la nit. ¡Ah! té de venir un día qu'axò s'acabi: al últim tothom voldrà empleyo, y tant que diuen dels catalans que si'n volen ò no'n volen! ¡Embusteros! Lo que cerca tothom es estalviar la persona, y que'l dissabte ò al cap del mes cayguen un raig de

pessetes sobre la taula. ¡Poques vergonyes! Té, vèt aquí qu'ara en lo meu barri som quatre qu'anem a trucar les portes per parar les mans. Si jo fos *libre* y vinguessin a trucar al pis de casa per ensarronarme ab la recepta,—sí, van ab paperets escrits com aquell qui va a buscar una tela de moltó que's necessita la firma del facultatiu, — els hi agafava'l paper, lo mullaría ab saliva per la part de derrera, y encastantlo a la paret los hi diría: té, quan necessitis menuts, tórna que te'l descambiaré.

— Jo'l que no he pogut entendre may, es quí maneja aqueix tinglado; com s'arreglan per conseguir l'empleyo, quí'ls hi dona, y per quins alambins los fan passar.

— Ben curt; míra, ab dos quartos de paper de pobre qu'es lo qu'hi hà el sello més ordinari, que jo'm donaría de menos de posarhi'l nom y la firma, y un memorialista que sàpiga l'obligació, ja tens al home apuntat en l'escalafon dels ganduls. Visites al senyor Lluquets; visites al senyor Canons; vés a trobar tal subgecte que té empenyo; pàrla ab quatre vehins d'aquells que gover-

nan lo barri; féste benvolguer dels primers pisos; búsca quatre xarrayres que't donguin bons informes, y al cap de vuyt díes ja't pots posar la gorra ab lletrero de llautó — que semblan los mossos de les banyeres — y ja't pots proclamar *Vigilante*, que ningú t'empetarà la basa. Vès si'n tenen de fer gayres de romansos; més costa de treure una cèdula del empadronament.

— Noy, Manel, estem mals; axò té de reventar per un indret ò altre: vindrà día que'ls serenos tindràn de retirarse per no ensopegar ab los vigilants.

— ¿Jo retirarme? Primer, Deu me valga, hi haurà desgracies y gent feta malbé. No'n faré de sanch jo, però'l día que comenso a ensorrar costelles y a trencar cares, ja cal que la *vigilancia* de Barcelona's posi a amagar esquenes, qu'allí ahont la meva munyeca caygui, ja't dich, Minguet, qu'hi quedaràn uns caus que s'hi podràn ficar la fiambrera y'l pà de crostons que portan per fer beguda a mitja nit.

— Bé, jo no'm vull comprometre, axò nó; jo perdrem per quatre draps-

y-ferro-vell que no tenen més insignia qu'un manyoch de claus d'escala? Cà, noy, no dona; jo més m'estimo l'influjo del barri, allí hi tinch los padrins; té, ¿veus aquexa dotzenota de claus? donchs, me donan més renda que'ls dos vigilants que tinch al barri. Y... noy, l'assunto es no dexar criar llana al clatell: espavílat y Deu t'espavilarà; vèt aquí la meva constitució y la marxa que tinch empresa; rès d'agraviar ni'ls nirvis de cap persona, rès de malmetre cristians; a la pía, a la segura: ferlos badallar de miseria sens qu'ho coneguin: la parroquia contenta,'ls senyors ben servits, los metges ben coneguts, les llevadores... etz., etz. Vèt aquí la mònita d'un sereno que s'estimi l'uniforme: noy, me'n vaig a cantar: ¿quants quarts son?...

— Minguet, lo consell ja es bò y de persona que té moral: s'aprecía y crègas que'l seguiré; però ¿no't damnaría sentir com me fa'l maco per tots los costats del barri, qu'ara mateix no'n tinch ni un pam de nèt, y que per tot arreu m'hagi de sentir aquestos Sants Peres de per riure portant més ferro vell que no hi hà

a Bellcayre, y moguent saragata tota la nit, que sembla que passegin lo cerca-pous per no adormirse? Ja li vaig dir l'altre día al del carreró del mitx: «noy, fas molta fressa ab aquesta requincalla que't penja; lo barri vol quietut, ¿ho tens entès? ja'n tenen prou d'amohinos de día'ls senyors, per que hajas de venir a félshi serenates de rovell: aquí's refian del sereno y de ningú més per dormir, y a tu no t'han llogat per que'ls despertis; t'ho advertexo, per que si rebo més quexes, les deposito a ca'la Ciutat y algú donarà providencia. Alante.»

— ¿Y què va dir?

— ¿Què va dir? que si'm replica, del cop de fanal que li endresso, li aclarexo l'interior de la persona, que may més la vianda li baxaría a les fosques.

— Y tantes *agalles* que té per que havía servit al Rey!

— ¿Ell va servir al Rey? jo crech que li serví de més pena; diuen que'l van llicenciar per talòs; que feya sempre'l pas en doble.

— Sí que tenía de ser tonto.

— Animal, ¿no t'ho dich? li van

donar la llicencia al cap de tres mesos de fer malbé borceguins pera apendre l'*uno, dos,* y ell los hi clavava tots dos plegats; vès quin militar! haguera sigut bò pera portar los partes lo día que tinguessin de fugir.

— Noy, allí ve'l *cabo;* déxam anarli a dir que tothom està ensopit en lo meu barri:'ls vigilants y tot. ¿Quína hora dius qu'es? —

Y'ls dos serenos se fican per aquells carrerons; després al lluny, se sentían ses veus robustes cantar l'hora sense mancarhi un minut.

Los vigilants cumplían ab la seva obligació, per més qu'altra cosa digués aquell plaga d'en Manel, sentats al taulell del davant del carrer de Manresa, refiantse que'l campanar de Santa María vigilaría més qu'ells y que tots los serenos plegats.

VOTACIONS

Lo lloch hont se verifican inspira temor y respecte; sobre una taula coberta ab panyo vert, panyo y color fatídichs que retrauen a la memoria daltabaxos y malversaments de fortuna, s'hi veu una caxa tancada ab pany y clau, ab una escletxa sobre, per l'estil de les guardioles, per qual obertura passan, apretats y de gayrell, sufrint la primera estretor de la vida pública, los noms dels candidats.

Derrera d'aquella taula s'hi està un indivíduu de posat serio y mirada ferrenya, si be a través de la cruesa que li dona a les seves faccions lo càrrech que desempenya, se desco-

breix qu'es atractívol de geni, bo, rialler y senzill quan la ordenansa del partit lo té apartat del servey actiu.

Mes en aquexos díes de votacions la gravetat de la seva missió, lo crítich de les circunstancies, los debers de ciutadà y d'home polítich, la Patria, la Provincia, lo Districte y'l vehinat, y més que tot lo depòsit buyt y sacratíssim que'l partit li confía, tots aquestos motius, totes aquestes consideracions y cada una d'elles lo tenen en gran manera capficat, ab los ulls fixos en la urna, apoyanthi les mans damunt, que no més les aparta cada dues hores ò menos, segons es la seguidesa ab que comparexen los electors, per tirarhi la cèdula cridant ab veu forta y acompassada: Voto de don Fulano de Tal, restituhintse desseguida a sa primera immovilitat, quedant més enterch y grave, vetllant la veritat tancada dins d'aquella urna, pera qu'en son día surti explendenta y enlluhernadora com vidre de mirall que fa la rata-pinyada al sol.

* * *

Les hores passan y'ls electors no venen; lo municipal, cansat de fer una guardia tan laboriosa que s'exten a vigilar la calma y'l sossego del colegi, sent com se li esbrava l'energía que guarda per fer cara al primer que intenti mancar a la lley, y veyent que no ve ningú ab les ordres series qu'havía de rebre, comensa a impacientarse,'s passeja per la sala en totes direccions, s'assenta després pera descansar del passeig y luego s'adorm pera reposar d'un plegat de les fatigues de la guardia, del seure, del passejar y del no fer rès.

Los secretaris ja ho han probat tot pera distreures: fumar, llegir, repassar les llistes, consultar lo padró, tocar polques ab los caps dels dits en los vidres dels balcons, badallar, y per fi resseguir ab perfils les lletres de les cobertes dels talonaris, y adornar los contorns ab ratllletes inclinades, reformant los lletreros y dexantlos com si duguessin pestanyes sobreposades.

Y tots son enemichs; president, secretaris, municipal, y no sé si ademés ho son dels electors. Tots s'observan de reull y s'expían ab dissimulo, que cadascú, a l'hora que som —que no més han vingut mitja dotzena de contribuyents a votar — ja sab de quines armes pot valdres lo contrari.

* * *

Un elector sospitós per fi's presenta; va molt tivadet, de blusa, ab la papeleta a la mà, lo puro de quarto a la boca, decantada la catxutxa — que no se la lleva per conservar l'adordo dels polsos, — y ab un mitxriure qu'escampa felicitat, s'acosta molt trincado a la tàula, entrega'l vot al president y li diu: Si es servit.

* * *

Los secretaris s'assentan apressats davant les seves taules, se treuen les plomes de sobre l'orella, sucantles en lo tinter... y'l senyor President després d'haver llegit la cèdula y

mirant de fit a fit per damunt de les ulleres al elector, li pregunta ab tò amenassador:

— ¿Còm se diu vostè?

— Un servidor... ja ho trobarà en lo paper, vàgi llegint, — li respon aqueix, xupant ab desfici'l puro y inquietantse com si allí no's trobés prou be.

— ¿Vostè's diu?... — continua'l president; — cúyti, depressa:'s diu...

— Sí senyor; axò mateix, tal com diu lo sobrescrit.

— ¡Y què m'esplica vostè a mi del sobrescrit! vostè està falsejant la lley, en virtut de que s'imposa un nom y dos apellidos que no son los seus. Guardia!

— Senyor! perdónim, considéri que jo so persona manada.

— Sí? més delicte encara: doble delicte; usurpació de... de... fòra; no'm ve la especie ara. Haig de fer un escarment que tremolin aquest món y l'altre: tots dos. A ver, *Prieto*, este indivfduo que se vaya detenido al calabosso de las Madalenas. —

Los secretaris s'acostan al president, li parlan ab veu baxa y aquest

pega un cop de puny a l'urna, que, dèbil com està, no sé com s'ho pot pendre, y per fi estira'l bras, acluca els ulls, y ab aquest ademan imperatiu lo fals elector se retira tan motxo y espantat que ni esma té per fer petons al puro.

* * *

Los díes després, la matexa desanimació en lo colegi. Si algun elector se presenta es precisament a l'hora en que'ls senyors de la mesa estan dinant. Lo president los convida ab un gesto expressiu senyalant los plats; crida al guardia *Prieto* que prengui'l vot; mes com aquest casi sempre dorm — seguint la rigurosa consigna qu'ell mateix s'ha donat,— té que invitar al elector a que depositi ell mateix lo vot en la Caxa.

* * *

Desenganyada la mesa, al fi, de la inutilitat d'aquest rigor, tingueren una assentada,'s posaren d'acort y resolgueren que votés tothom abans

de consentir a que'l sistema anés per terra; y al últim día, a última hora, quan l'opinió pública s'havía manifestat lliure y desembrassadament, vota la presidencia ab veu clara y entera y ab la fòrmula comuna de: Vota don Bonifacio Deulofeu y Basta.

Los senyors secretaris, en vista de que quedava derrotada la seva candidatura respectiva, adoptaren lo retrahiment.

GOSSOS

Un progecte gravíssim està avuy per avuy sobre'l cobri-taula,'l que portarà, si s'adopta, resolucions destinades a cambiar la desorganisació, les costums, la manera de viure y de campàrsela gallofejant per plasses y carrers y a extingir, dièmho aviat, lo pauperisme que desmoralisa y degenera la rassa dels gossos sens amo.

Y com aquest progecte es trascendental y revolucionari, que desgavella tot un sistema grandiosament basat en les pintoresques lleys del oci y de la vagamundería, la classe amenassada ha sofert en conseqüencia tal trastorn, tal dexo y abando-

no, que sos indivíduus van d'assí y d'allà, perduda l'esma, ab un defalliment y una tristesa que no gosan moure la cua, ni saben fer posturetes encara que se'ls obsequíi ab regalos de caps de costelles ò altres primors mengívols, si alguna vegada envejats, aborrits desseguida per temor a l'ombra d'un bastó allargantse sobre l'esquena, qu'al caure, ja no era ombra sinó bastonada seca que feya tan arriscats de pendre'ls bocins com gustosos de menjar.

* * *

Prop del Born, a deshora de la nit, sota una volta de parets humides, ab xaragalls d'artifici y munts de fulles d'àpit, d'escarola, sense tendresa ni verdor, y algun tomaquet novell relliscat del curull de la portadora, un gos de cames curtes, de pèl aspre, cua lassa y orelles caygudes sobre'ls ulls, s'entreté cercant entre aquelles fulles marcides algun *principi* de substancia pera'l seu sopar.

Lo fanal posat al altre cantó de

la volta, exten ombres llargarudes que no li dexan veure rès, y d'esma ò per indicis, troba de tant en tant alguna cosa per rosegar.

— ¿Què fas aquí, *Xalin*? — li pregunta un altre gos qu'axís qu'arriba ja's posa a furgar.

— Hola, *Faluga,* boranit; aquí m'estich perdent la paciencia, fentme malbé la vista y despreciantme'l nas, que ja no sé conèxer el sentit de les viandes ni'ls seus olors. Ajúdam, que tot sol no m'entench de gana; y quan estiguis llesta de no trobar rès, faràsme'l favor de badallar per mi, que tinch los nervis agraviats y l'andana de baix a la boca no'm vol correspondre ni se'm obra per tall ni òssos.

— ¡Còm t'has fet los teus! — diu la *Faluga* escampant tronxos y fulles; — ¡quín entaulat hi has tingut, que ja no's troba rès! ¿Desde quína hora que regiras?

— Minyona... quan hi hà gana les hores son com tot un día! No ho sé,'m sembla que so aquí desde l'any passat.

— ¡Que poch t'escauen les mentides! ¿y aquest tomaquet, que l'ha-

gueras despreciat sinó haguesses tingut dalit?

— Ja sabs que la sanfayna se m'indisposa; a la meva edat no's pot menjar tot lo que ve de gust.

— ¡Sí... per axò't dedicas als talls! ¡Ay, que m'escapa'l riure!

—Ja veuràs, *Faluga*, cúydat de tu, y no'm corretgexis, ò sinó't clavo una mossegada travessera, que ja'm sabràs dir quin caxal té més brivada. —

Los dos gossos callan y no més se sent un rosech sort, interromput per alguna bordada del *Xalin* que fa saltar bon tros enllà a la seva coneguda, abandonant lo bocí que té a la boca sense gosar acostarse a taula.

— ¡Quíns òssos més durs que fan! — mormola'l *Xalin* després d'haver perdut la paciencia aplicant los caxals ara d'un costat ara d'un altre, y fent servir d'estenalles les potes devanteres per subgectar un òs molt rebelde.

— Féstels picar al morter, que seràn més flonjos, — li crida l'altra ab tò de mofa desde l'altra banda de carrer.—¿Vols que t'ajudi, *Xalin*?... — afegeix al cap d'una estona, amo-

xantse y fregant lo morro per terra.

— Té, vès si tu seràs més trassuda: per mi, es de pedra marbre; les dents m'hi relliscan que no'l puch deslorigar.

— ¿D'aquest òs tens què dir? ¡Si es un cervellet! en ma vida he menjat rès més tou, deuría ser d'un cabrit que'l van treure de casa la dida. ¿Que no tens rès més per despreciar?

— Ménja ensiam, golosa; massa substancia repren.

— ¿Que m'ho dius, ò m'ho contas?... ja conech que no t'ha reprès may la gana; ja sabrías quin gust té'l vent.

— Míra, ara'n venen tres més, que'm sembla qu'hi haurà rahons.

* * *

—Hola, cosins,—diuen los sobrevinguts, allargant lo coll y enduhentse d'una mirada'l total de lo que mancava en aquell festí.

— Hola, morruts,—los hi contesta'l *Xalin* assentantse y fregant ab molt desfici'l coll ab una pota. — Si

voleu pendre alguna cosa, encara hi hà unes quantes fulles d'àpit qu'es molt sanitós pel pit, y mitja capseta de bròquil escampada, que la volía guardar per donarla a un pobre.

— ¡Quín gos més fatxendero! — li contesta un dels tres; — que'n gastas d'Andalusía! ¿què'ls hi regalaràs als pobres, si quan te'n vas al llit badallas de gana y tens un dormir que la gassussa te l'aprima y't despertas badallant com al día antes? ¡Si en tota la vida no has conseguit vèuret fart!

— Entreteníuse, donchs, per aquí; de vegades hi veuen més sis ulls que quatre.

— S'estima com si ho prenguessim, — responen los gossos acomodantse a la vora dels àpits y dels bròquils.

— Corrent: dexèmho estar; no feu mals-averanys. ¿D'ahont veniu tots tres, qu'haveu fet lo Tenorio?

— Poch estem per romansos, — contesta un gos que li diuen lo *Turch*. — Lo *buldoch* de ca'l agutzil nos n'ha innovat una de tan fresca, que si no s'adoba estem perduts com Roses.

—¿Què diu ara?—pregunta ansiós

lo *Xalin.* — ¡Ay, pobre de mi, que no he begut y'l sopar no'm voldrà pendre assiento! Donchs, ¿quí'ns amenassa? ¿que doblan los municipals, potser? ¿qu'han adelantat lo calendari?

— ¡Tant de bo! — replica'l *Turch*, dexant caure'l cap sobre ses dues potes esteses.

— ¡Ah, belitre! que deus esser de l'olla, que'ls alabas. ¡Quína vellesa se m'espera! dígas, hermós: de quí m'haig de valdre? si es cosa de fer algun recurs, al escorxador hi tinch persones que'm volen be y que puch anarles a cansar.

— ¿Què?... no hi valen persones; se tracta d'abolir les boles.

— ¡Sí, fill meu!...

— ¡Ja vos ne podeu ben alegrar! però treuen una invenció més fixa, que no hi valdràn olis.

— ¿L'oli no hi valdrà? ¿la beguda sagrada del nostre llinatge té de perdre la virtut?

— Sí, anèusen ab histories; nada menos que volen que perdem lo món de vista fentnos l'ayre fonedís.

—¿Còm s'enten?

—Oh, son coses de la ciencia; no

sé còm explicarho; qu'anirèu, per exemple, a badallar y no trobarèu ni una estapencia de rès. Ab una paraula, diuen que buydaràn l'ayre.

—¡Tómbala, aquesta sí qu'es fina! Buydar l'ayre, ¿creurías qu'ara te entench menos? y donchs, dígas qu'aquesta familia, per que's veuen ab dues cames, ja's pensan ser los amos del món y volen governarlo al seu *antojo*. ¿Y còm s'arregla aqueix embull?

— *Xalin,* no ho sé, hi hà ordres series; lo qui vagi tart a retiro li posaràn un corbatí de trunyella que ajusta més qu'un cargol de manyà, y al cap de tres díes d'estar a la torre s'exercita l'operació... y pàssan aygua que ja ets difunt.

—Donchs, dígas que les boles encara eran un recreo... ¡ab tanta mortandat com havían fet! Jo, que conexía fins les sabates qu'havían sigut d'algun municipal, y qu'axís que sentía la farum no'm fiava de ningú, encara que'l vegés en cotxo. No hi hà més, ¿quína determinació podem pendre?

—Cap, *Xalin,* ¡estava escrit!

—Si estava escrit, qu'ho esborrin.

¿Encara no'n tenen prou de perseguirnos, que no podem passar cap estiu tranquilament? ara pòsat collar, ara fícat bossal que pareix que tinguem los bigotis a presiri, ò pàga el duro, ò que'l pagin los marmessors, y per torna t'escampan a l'enrejolat tal barriscada de boles, que si ets una mica lleminer te sobrevé un mal de ventre que't posa a les portes de la mort, ò te les obra de bat a bat per poch delicat que siguis. ¡Y d'axò'n diuen persones! Sempre he tingut aquesta màxima; aprenèula vosaltres que sou joves: no us fieu dels que treballan; son una rassa imperfecta qu'envejan lo nostre senyorío y per axò'ns volen extingir. Escólta, *Turch:* si tu y'l *Sultan* fessiu una representació, que tots l'aniríam a firmar a les parets de Casa la Ciutat... ¿què't sembla?

— ¡Què representacions, ni què fer malbé paper sellat! ¿Vols que'ns empaytin a garrotades? Desengànyat, veus de cà no arriban a la Comandancia.

— Ja ho pots tornar a dir; no'ns respectan ni'ns tenen per rès. Míra, l'altre día, y qui mal no fa mal no

pensa, com diuen los que parlan sense lladrar, jo, a la porta de Casa la Ciutat, derrera mateix d'un municipal, sí... ho deuría pendre per irreverencia, qu'axís que se'n adonà, fillets meus, de la puntada de borceguí que m'endressà'm va girar d'esquena que vaig veure al rellotge quina hora era, y valga que vaig posarme en cobro dins d'una escaleta, ò sinó, m'aboleix. ¡No'l portava poch llarch lo sabre!

— Y se'n valen per que's veuen armats, — mormola un dels del rotllo.

— Y per supuesto, — respon un altre; — no'n dona poch ni gayre d'orgull, veures un eyna punxaguda!

* * *

Després d'un llarch silenci en que'ls gossos meditan sobre la gravetat de les circunstancies, en *Xalin* alsa'l cap y pregunta:

— ¿Que dormiu?

— ¡Sí, dormir!—respon lo *Turch*, —en tot lo día no he aclucat l'ull: ja s'ha acabat aquesta delicia.

— ¿Què's determina? — torna a preguntar lo *Xalin*.

— Ja ho tinch pensat, m'expatrío, —respon un gos peter.

—¿Y ahont marxas?

—A Hostafranchs.

—Bona terra,—diu la *Faluga* fent quatre monades ab la cua; allí hi hà un barri que s'hi està millor qu'a *Icaria*. Tots son gent del art de la estisora; guapos, bons minyons, ab un color de cara, que'l sol no hi té rès que fer.

— Ja'ls conech; son gitanos, — exclama un altre;—que si tu no menjas, ells tampoch; es un personal molt tractívol; ells poden tenir certs defectes, però estiman; saben apreciar lo bestiar.

— Jo, — diu un altre gos,—m'entornaré ab lo coix del pandero; sinó, qu'hauré de comensar los estudis de cap y de nou. Es llàstima, ¡tan bona lletra que feya! lo mateix m'era saltar la crossa a quatre pams com a quatre y mitx; rès me feya frente.

— Jo'm posaré a servir; buscaré un cego y tindré que consolarme de rebre garrotades axís que'm descuydi d'anar dret, ò axís que decanti'l

coll cap a les reconades. Però, ¡que hi voleu fer, si'ls temps son tan crítichs!

— Donchs, jo, — diu lo *Turch*, — me donaré a la mala vida: vaig néxer gos sens amo y no vull esclavisarme. Però'l que tingui intencions de tirarme'l corbatí, que's guardi les pantorrilles, que'm sembla que les hi dexaré més primes qu'uns boxets de fer puntes.

—¡Ay! jo no sé què fer,—diu ab tristesa'l *Xalin;* — si m'acullo y'm tanco a casa d'un treballador, que son gent de bon sangro, ¿quínes distraccions, quínes joguines los hi podrà fer aqueix vell per agrahírloshi'l mosset de pà que'm tiraràn sota la taula? Jo'm decandiré perdent la poca salut que'm queda, y ¿quí es que té valor per anar a omplir de tristesa una casa en que tots hi viuen felissos? A la meva edat veures ab tals fatichs! Mirèu, ja clareja... cada cop que veig aquesta resplandor tan bonica, lo cor se m'ompla de goigs, per que penso: ja hem guanyat un altre día; y avuy, ¡pensar que perdré de sobte tot lo qu'he arreplegat ab tants afanys...! Fugíu, cosins, qu'en-

segin en mi l'invenció famosa; al menys, si no rehix, no més hi haurà una víctima: seré jo. —

Y tots los gossos se'n anaren entristits per les nobles paraules del *Xalin*.

REVISTA MARÍTIMA

En aquesta platja ahont me trobo, s'oblidan facilment los compromisos que'ns portan atrafegats tot lo día y acàs les nits, si un no tingués prou resolució pera cloure tranquilament los ulls, esborrant axís la tormentosa imatge del treball que tant persegueix al home per ferlo virtuós.

Jo, que sento benèvoles inclinacions per estimar a aquexa virtut primera, me dol y m'apesara que sol se conquisti y's logri a copia de diligencies, ab fatichs ò amohinos del enteniment, que posan lo cap com un'orga d'ensenyar canaris, y'l còs ab una llassitut, que millor que recepta de begudes composta, li es-

cauen y li proban esteses de llargaria en aquestos sillons gronxadors de lona, especie d'hamaques a flor de terra, qu'estalvían fins la violencia del pujar.

* * *

Aqueix modo de sentir, y no altre motiu, me tenía ab gran reserva assaborint lo descans, que també es dols si un se l'acorda després d'una temporada de no fer rès, y penso que tinch d'escriure una *Revista* quan més pacíficament la dessidia (no trobo altre terme més senyoret) me tenía subgecte ab flonges lligadures que me dexavan lliure pera tot menos pera entregarme a la vulgar rutina de la ocupació.

* * *

¡Que bonich es contemplar la platja desde les galeríes d'aqueix pabelló, sota d'una marquesina que, inclinada com una visera, resguarda de la cremor del sol estenent frèvola y lleugera capa d'ombra que s'apanya al còs y'l refresca!

Desde aquí, a tret de pilota, s'hi veuen banyistes dels quatre costats de les quatre provincies. Als montanyesos de la part de Collbató y de Bacarisses y altres pobles famosos per les cullites de vins y olis, més coneguts dels taberners que dels geògrafos; valents en les montanyes, poruchs y esquerps davant de les onades. Pillardassos de Martorell, arrogants, ben fets y nadadors probats en les alegres riberes del Noya. Tarragonins morenos, d'ulls negres d'espressió parladora, testa romana, serios y noblement orgullosos. Als seus rivals de Reus, bons xichs, de ulls brillants també y parladors, ab més vèrbola en la boca que'ls vehins de sa capital; també nedan, que la platja de Salou es cèlebre per la fama dels seus nadadors, y per les brenades que s'hi fan: reminiscencia corretgida que guardan de les romanes saturnals.

Jovent de la costa de llevant s'hi veu, marins tots, sapats y ayrosos de caminar, ab un dexo brandador que adquirexen a bordo y que conservan en terra. Alguns n'hi hà que comandan barco y governan en lo cor de

unes fadrines de Premià, de Lloret y del Masnou, qu'en Castelar les hi va dir *Gregues* y jo'ls hi diría *Sirenes*, qu'encara vol significar més hermosura, si'l meu ben parlat tocayo no s'hagués emprès pel seu compte l'obsequiarles ab aquella expressió de finesa y cortesía.

També s'hi veuen fers geronins, ab lo mateix pit pera rebre metralla forastera com per abandonarlo en les molles ondulacions del mar. Als Tortosins axerits, de vivor meridional, tan promptes a llensarse a l'aygua com amatents a sortirne, que la salabror no'ls hi proba, y anyoran desseguida l'Ebro sens poguerho remediar.

* * *

Tots aquestos banyistes presentan un cop de vista molt galan, que qualsevol, al vèurels despullats ab tanta senzillesa, creuría trobarse en una d'aquelles isles venturoses (ara teníam a Madrid un seu corresponsal) quals habitants gastan molts escrúpols per vestirse y no'n tenen

gens per menjarse una persona crúa lo mateix que si fos fruyta.

Allí's veuen, no'ls que menjan homes, a poch a poch; los banyistes, ab sos vestits (¿com volen qu'ho diga donchs?) ab sos vestits llistats, que sembla que portin persianes al còs, com se passejan anyorant les butxaques, ab los brassos creuats ò descansant a la sorra, lo mateix que ídols egipcis si no s'abrassessin los genolls.

Axís que s'han fet càrrech de les anades y vingudes de les onades y quan ja no hi tenen rès què dir, l'un vol aborrir l'aygua y pareix que's cremi, segons va saltant y arronsa ara un peu, ara l'altre, ab gran desfici, tan bon punt l'escuma li mulla un poch. Altre pega corredissa, espera l'onada per embestirla, puix axís que la veu desembolicarse en jaspis de brumera, li manca coratge y's queda assentat vora de l'aygua mirant a dreta y esquerra, com volguent trobar testimonis que's penetrin de que la onada li ha fallat adelantantse més de lo que pertocava.

Una currúa de nadadors esperimentats, entre'ls quals se n'hi veuen

de tota mena d'hetxures, tiran ab molt dalit d'una sirga, com si volguessin fer avansar lo mar més ensà; no sé ab quin propòsit ò ventatja, per que, ab l'ànimo que tenen, se coneix que conforme les onades avansarían ells se posarían en cobro a terra firme.

N'hi hà d'altres, migrats de còs, primets, abolits de carns, que semblan conserves nervioses per estudis anatòmichs; no gosan ficarse a l'aygua per por de que'ls escupi com si fossen de suro; a major prevenció, portan carbasses a la cintura per si corren perill rodolant per la sorra, y l'ilusió y alguns esquitxos los hi fan l'efecte d'un bany pres a tot rumbo. Alguns n'ixen del pabelló baxant magestuosament les escales, lluhint sa corpulencia, rebelde a tota gimnàstica y a tot exercici, inclús lo de nadar, y prenen un bany de peus sens dexar que l'aygua s'ensenyoregi de sa persona, a menos de rèbrela assentats, que allavors ja no la governan y s'escampa per los indrets que vol.

* * *

Y quan aquest espectacle curiós, aqueix moviment de figures d'estranya conformació cansa a la vista, se n'entra un dins del mar. Allí totes les posicions son prou descansades: la més clàssica entre'ls peresosos, la d'estarse de cara al sol, resulta còmoda per demés. L'aygua s'emmotlla en lo còs, y aquesta túnica d'immensos allargos se mou y's doblega escampant artístiques arrugues més primoroses que les blondes de ca'n Fiter. Les mans dubtan d'aquell luxo de vagamundería, s'extenen, cercan, y en lloch los fatiga ni'l treball d'agafar rès.

* * *

¡Oh mar salada, si arribas a esser dolsa, que gustós fora lo desenfeynament ab que convidas! Una inclinació, lo gesto més insignificant conduheix lo còs y'l governa per qualsevol indret. La pau retorna, calmantse les passions, los enceni-

ments del cor y les bullicies de la sanch. Jo t'adoro, mar, per les teves amplaries, per los recreos y per lo ditxós descansament que procuras als cossos desenfeynats.

¿QUÍ... COMPRA MADUXES?

Al meu amich

Don E. Puig y Valls

— A divuyt van, filla.

— ¿A dèu?...

— ¿Quant diu?...

— A dèu.

— Ja ho havía sentit la primera vegada. No pas per ara; fàssis algun requisidet de mongetes, que van a tres, les cuytes, ò mengi xufles, que també refrescan.

— Menjaré'l que'm vingui de gust, ¿ho enten?

— Sí, noya, sí; van cares les maduxes; son dolentes pels nervis y castigan la butxaca.

— Y càlla: si no'n vol, que no'n prengui; quines ganes de tenir disputes ab les persones!

— ¿Què sabs tu? ¡Ahont va aquell encaro a prometren a dèu!...

— ¡La diossa Venus!... a quí dirà encaro...

— Càlla, si vols; ja't caygués la campaneta de la gargamella.

— No'm dona la gana; no vull que ningú m'afronti, ni que'm desprecíi la mercadería. ¡Mirèume'l serafí garrell!... ¡a dèu!... una maduxa com un coral y més sencera... Senyor, deteníume la boca. Encara guayta y se'n riu, ab aquexes fesomíes de retaule. ¡Psè! la mallarenga!... ¿Que'n volía un picotí, prendeta? Mirèula com riu: té dos rengles d'uyals com los llops.

— Axís fos la derrera! ¿que no vols callar?

. — Y es clar que callaré, per que tinch més prudencia. Y no t'hi fiquis més ab les meves qüestions: no t'hi embranquis, ò sinó't voleyaràn cistell y maduxes per la cara.

— Vaja, *Layó*, vaja, dexèmho córrer. ¿No ho veus que ho fan expressament per ferte fer lo galleret? Ximpla, Tana, qu'encara no't tocan lo bot ja fas lo xau-xau com les guatlles.

— Per supuesto. Ja veuràs, que'm torni a preguntar a quant, com li etjego'l pes de lliura entre cap y coll.

— Vamos á ver, ustedes, vayan á su hacienda y no armen escándalo. Arriba ó abajo.

— Quí...i... compra maduxes?

— ¿Què't deya aquell Jimenez? ¿arriba ó abajo?... digues que'ns vol fer anar a tall de llansadora!...

— Rès, no pot parlar gayre, per que tus desseguida. Crech que'l van retallar d'un rengle y ara'l tenen aquí per fer anar los carros contra direcció per que's practiqui a disputar ab los carreters. Encara no li dexan dur sabre de debò: porta la veyna plena d'encenalls y'l mànech es de ca'n *Fladera*.

— ¿Be, què t'ha dit?

— Oh, com parla palpissot y's menja les paraules, no mes l'he entès la meytat.

— Deu ser malaguenyo. «Señor alcalde mayor»...

— Míra qu'ho coneix que te'n burlas; tíra amunt, que'ns penyorarà.

— ¡Ay, lo meu fill! primer dexaría l'empleyo.

— ¡Ay, que'ns empayta! Quí...i...

— Si diu rès, ab lo plat de la balansa al ayre com aquell qui repica el pandero,'l volto ballant lo fandango y li caurà la satisfacció'l mateix que si li haguessen donat aygua de pexos.

— Càlla, boja, que m'escapa'l riure y ell no'ns treu l'ull de sobre.

— ¿A quant les maduxes, jove?

— A divuyt, noya; però míri, axò semblan rubins encantats.

— Si hagués vist a la Boquería quines maduxes, y a dotze! No li dich una cosa per altra.

— ¡A la Boquería!... que no ho sé'l que hi va allí? Son cacauets, les venen enganxades. Son les que retornan de les fondes de sisos; ja han servit aquelles maduxes; les tenen quinze díes al aparador per que s'hi refresquin la vista'ls badochs. Pàri'l plat, si es servida; ab aquestes, si té cap criatura, hi podrà jugar a barrisca.

— Mírin què'ls hi preguntan allà dalt.

— A divuyt, com la senyora. (No digui rès vostè).

— A dèu n'hi pendré dues lliures.

— No te la escoltis; es aquella dispesera qu'en havent dinat tots los estudiants li cauen en basca de mal de cor.

— Si'm pren tot lo cistell, les hi posaré a vuyt, per que s'explica tan be.

— Pot burlarse de quí l'ha vestit.

— Nó, filla, nó; ara les maduxes han fet baxa. Si vol fer un pensamentet, víngui que la servirèm. Vol que n'hi endressi mitx argent per ferles olorar als senyors de la dispesa? per que aquexa fruyta té males burles, repren desseguida. ¡A nou! je je je, ja va!... No veu qu'hi hauría rahons a taula!... ¡ningú'n voldría!... No posi mals estils, que'n sortiría perjudicada; no s'aparti dels borreguets de pà, son les postres més compartidores y no'ls hi esmosa'l dentat.

— Vès, entreténte ab converses: míra, altre cop lo municipal.

— ¿Y be, què'ns farà'l municipal? pot ser sí que'ns prometeràn lo que vulguin y nosaltres nos donarèm un punt a la boca. *Lo dicho*, si'n vol, n'hi faré dos quartos.

— ¡Ahont va aquexa descarada! ¡marmanyera!

— Eh, ¿qué es esto? ya me están otra vez escandalizando el barrio?...

— ¡Ay, fill, que vas errat! ¡Perdóni, senyor! Es aquella senyora que ens maltracta; ja m'ho deya la Fidela: no li tornis resposta. Però nó, fill; ara anava de xanxa; me les promet a nou y jo li responch que baxi el canastró que n'hi afinaré un picotí ò tres quarts de pam.

— Míre V. que la conozco del año pasado en el Poble Sech: por escandalosa.

— ¡Ay, lo meu fill! Sí qu'ets més vell del que'm pensava! ¿ja eras al món l'any passat?

— ¡Vamos!... Ya se largaron por las de Pavía. Ea, se acabó la chunga; fuera de aquí, que son ustedes capaces de armar fullona al Ante-Cristo.

— ¡Jesús María Joseph! No veu que'm mal parla y li podría ser mare! Ja m'ho he pensat que m'ho deya de per riure.

— Por vida de... ¡Señores, que un hombre de bigotes haya de verse enredado en compromisios de seme-

jante conformidad! ¿Me hacen ustedes la real gracia de marcharse antes no eche la de vàmonos y haya aquí un conflicto que tiemble el misterio?

— Ba, no s'exalti, senyor *Fernandez;* ja'ns en anem.

— Oyga V., tía Pitaña, que ya se me sube la mostaza á las narices: fuera de aquí.

— No'n podem vendre de maduxes, noya; l'autoritat hi té que dir. De manera qu'ara'ns anem a plantar botiga'l carrer de *Ferlando*... en un primer pis! per no fer nosa als del ordre públich... Quí...i...iii... no'm fassis riure, Fidela, que m'entra la sofocació.

* * *

— ¿Què'm dona ara?

— ¿No n'ha demanat una lliura? donchs aquí la té. Fàssiles visurar per qui vulgui.

— No hi estich, per mi no hi hà'l pès.

— Ey, ey, no remeni les maduxes; ¿que's pensa qu'es xanguet? se'n fa catorze quartos, ara ja les té al plat.

— Tórniles al cistell, no tan per mi.

— Nosaltres no quitem rès a ningú. Fàssin una truyta, qu'estalviarà el sucre. ¡Be, sí que les faríam nètes les ganancies! Un cop pesada la maduxa ja no hi torna al cistell, encara que s'hi posés l'Audiencia.

— Si sempre una lliura m'arriba al fistonet del plat...

— ¡D'ahont surt ara ab lo fistonet! les hi deuen pesar malament, senyora; l'enganyan, que n'hi donan de més.

— Vostè, jove, ¿a quant les maduxes?

— ¿Quí crida, ahont sou?

— Aquí dalt. Nó, dòna, a l'altra banda.

— No'l veig... no hi hà ningú. Jo't flich! que va de debò?..... ¡Ah!..... Van a divuyt. Son clavells, noy gran.

— A sis.

— Míra'l marraco, ¡poca solta! Ansia allà, cabàs de les dotze, cup del delme: ménja pà de galgo, si vols atiparte.

— ¡Què crida, què crida aquesta dòna! ¿y a sis y mitx que nó farèm rès?

— Ansia a nan-nà! ¿D'ahont surt aqueix setmesó? Valdría més que't fessis ensenyar per canyiula, al circo *Acuestes*, que t'hi guanyarías les caxalades. Mirèume'l retall de ninot; sembla un home esquifit que l'hajan montat ab escapulons de persona.

— ¡Hont aneu vos ab aquesta boca que ja no s'estila! ¿Que us ficavau lo bergancí de través, que se us va donar tant? je, je.

— Anèm, vés, que no hi tens gracia a riure, ¿no veus que'ls nervis te tiran massa y't fan patir? Afàytat les patilles que't xuclan la sustancia y no t'hi caben a la cara. ¿Que no t'ho han dit que fas tristesa ab aquest emmagriment que't devora?

— Mare, mare, mare, vinga, mare vinga!...

— Déxal estar; ¿no veus qu'es tocat, pobre minyó? Llorito real, dame la pata.

— ¡Tu! ¿ahont es la dòna que disputava?

— ¡Ay, la gata saumona! ja'ns l'ha fregida: míratela, es a ca'l adroguer que les hi pesan.

— Teníu, que no n'hi hà més que set onses.

— ¿Y què'ns explica aquesta senyora? de què les vol?

— Que me'n han quitat la meytat.

— ¿Y quí li ha dit? que surti aquest maco que'ns bescanta.

— L'adroguer, ell mateix les ha pesades.

— Donchs, filla, no hi estich. Quan jo les hi he entregades hi havía'l pès; ¿que sé jo'l monopolio qu'han fet allí dins?...

— ¿Què diu aquesta dòna?

— Lo que sent. ¿Que té la romana reyal de baix a la platja, vostè?

— Sí senyora...

— Vaja, pleguèm; ara'm tracta de senyora: alanta, mitx amich. ¿Quí... compra maduxes?...

— Vostè, prenda, se'n fa setze quartos la lliura, y'l demés son trons.

— Donchs, tíngui, aquí les hi dexo: no les vull.

— Ja fa be de dexarles; per que l'estafan.

— Fidela, dónam lo quarteró. A quí dirà estafa aquest mal parlat, nèt de modos! ho deu tenir per estil, vostè, més que poca criansa! qu'encara que siga una dòna, so incapas-

sa de ferli empassar la paraulada que m'ha estrellat la cara. ¡Ahont va aquest macaco, enganya criades, fandilleta! Ja fa be de ficarse a dins, que no n'esdigne de que la claror lo toqui!

— ¡Jove... Mestressa!... a sis y mitx deyam, ¿que no hi farà un pensament?...

— Bàxa, cara estrafeta, que si ab los sochs no't desfaig les poques fesomíes que hi tens, vull perdre'l nom de font.

— Nicolà, nicolà, ¡à, à, à!...

— ¿Què'n fem del plat, Madrona?

— ¡Tíral enlayre!... plàntatel al monyo: ahont surt aquesta ximpla ab lo plat!

— Bàxa, maco, que't vull fer obres a la cara.

— ¡Madrona! marxèm; guàyta, ara torna'l municipal ab un cabo.

— Valdament vingue ab lo navío Soberano...

* * *

— ¿Ey, qu'es axò?

— No senyor, no es rès: ja està compost.

— Errat, no senyor, no les cre-

gui: feyan la grilla de cinch onses.

— Es veritat lo que diu aquell senyor.

— Un servidor les ha repesades, y ens han abandonat; tant a mi com a aquella senyora del tercer pis.

— No'l cregui, senyor... cabo.

— Pues, home, no tingue vostè quimera; fàssi'l favor de posarse'l chech y vínga a l'Alcaldía. Vostè veurà com en un verbo queda composta la querella. Vostès agafen la industria y passen avant; vorèm si lo sinyor tinent d'Alcalde les hi possa a vostès una confirmació en la llengua que'ls hi apanye per que no insulten a les persones de prudencia. Guardia, ¿eran estas las que le han faltado á V.?

— Las mismas: en fijándome yo en una persona, no se me despinta aunque pasen tres meses.

— Però, escólti, Sant Cristià:'ns ho llevan.

— No escolte, ni chisten més; a l'Alcaldía espossaràn sos descàrrechs y de lo que ressulte se les hi farà chustissia. Seguexen en avant y no compliquen la discordia, per que'ls hi pararà perchudissi.

— ¡Diu... qu'anirèm tan be!

— ¡Si tingués un'arma, li tirava un tiro!... A lo menos, tàpins la boca d'aquell brètol.

— ¡Pchist!... ¡oy! cuydado con propassarse. ¡Es forta cossa que no solten vostès la llengua que no sigue per afrontar y possarli lo rostre com una mosquerola al propi lucero del alba!

— ¿Y ahont tenim d'anar, veyàm?

— Pues què! yo parlo en gringo?... Alsen pronto los chirimbolos, y ya estan andando; ò sinó, les trinque codo con codo y veuràn vostès les poques cerimonies que yo usse. Y guarden, que yo tinch males fogossitats.

— ¡Dígues qu'ara hi hà una lley, que les persones de be estan desamparades!

— Que no'm repliquen ni una sílaba, y ojo, que si pegue una pità s'achunta una companyía y van vostès de passo per tota la població. ¿Estàmos?

— ¿Que som cap fascineroses per lligarnos? Míri, tínguis compte, que'l meu senyor es suplent del tercer districte... y no's comprometi:

que si'm toca una filagarsa de la roba, tinch qui m'abona, y després podrà cridar ous a vendre... Míris que'l meu fulano, l'home de casa, ¿m'enten?... ja'ls aprecía als valencians per axò... a les bones: però si anem a la tremenda, no més ne dexarà'ls melons d'aquell reyalme. Ja li dich, es suplent... y del tercer districte, qu'allò es Andorra. Ara fàssi lo que vulgui: l'avís ja ha anat per endavant.

— ¡Madrona, míra qu'encara t'enfangas més!

— ¡Y què sabs tu! si'l meu home ens veya en aqueix afront!... ¡Retíris, senyor!... hi hauría desgracies. Que'l que li toca a la Madroneta, ja pot dir que no hi té rès que fer en aqueix món. ¡Es una fiera, senyor municipal! Déxins anar a guanyar la vida honradament, y'l que haja estat qu'haja estat.

— La fortuna que té vostè es que jo no pare compte en semetchants baladronàs.

— ¡Agafèules!

— ¿Que no ho veu, senyor, com nos insultan?

— ¿Quién ha sido?

— Son aquells malvats; aquells sabaters de la porxada.

—A ver si subo a esas porchadas y tota la sabatería se traslada a las Casas Consistoriales. Vayan andando vostès.

— Al menos, déxins anar ben endavant.

* * *

— Fidela, jo, encara no's distreguin, trenco pel primer carrer.

— No'm comprometis, Madrona, que no puch córrer y pagaría la patenta en doble.

— Vès, guàyta de reull si son gayre enllà.

— ¡Cà! no se'n fían; míra, repàra l'ombra del quiquiriquich; me frega les xinel-les.

— Se coneix qu'ell hi ha anat près alguna vegada, que'n sab tant. ¡Y jo m'haig de veure en aquesta vergonya! la cara'm cau a trossos.

— Ni qu'haguessem fet un *climan*...

— Míra'l que tenim de fer, Fidela: en sent al devant del carrer d'en Marlet, jo li etjego'l cistell de les

maduxes entre peus, y aquesta comissió del poble baix que'ns segueix s'hi abocarà per recullirles, que no'l dexarà moure; tu li rebots les balanses de frente y seguèixme, no tinguis por. Quan estaràn llestos de lleminejar, ja serèm a casa devant dels fogons ventant lo foch.

—¡Míra'ls babaus com guaytan!..,

— (Estígas alerta). Hi anem ab tota honra, senyors, a tenir una entrevista ab los regidors; hi ha hagut certes diferencies, rès més; no tenim de baxar la cara. (Fés lo cap viu, noya). Cànta, Fidela, cànta la marxa reyal, que no'ns prenguin per altri. Zin... ne, Zin... ne...

* * *

— ¡Vòltala!

— Ey, les maduxes.

— ¡Cúyta, Fidela!

— Fuera de en medio!

— ¡Gura... Gura!...

— ¡Ma noy, quín poti poti!...

— A ver si reviento uno.

— ¡La pila del greix!

— ¡Ansia, quitxalla, qu'axò es del hort a l'olla!...

— ¡Ep! cotxero, atúrat.

— ¿Però, donde estan las marmañeras?

— Crech que s'han anat a mudar de roba.

— Ja verán el parte: mañana serán llamadas de rejas á dentro.

CERCANT LA FRESCA

Los que sentim verdadera afició per les galanures del estiu, aquest any podem alabarnos de que'ns l'ha complerta ab un desprendiment y unes allargues que potser n'ha fet un xich massa. Si quan jo pel Febrer escrivía per una vetllada del *Ateneo* certes *consideracions sobre l'hivern*, arribo a entendre la flor, ò sospito la recompensa que m'arribaría en aquest temps, *cambio de bisiesto* y les alabanses que dedicava al estiu les capgiro per ferne present a qualsevol altra temporada menos vanitosa y que no's pagués tant dels elogis pera exagerar ses qualitats fins a convertirles en defectes, com per

ma desditxa ha succehit en la present estació.

***

Per diferents paratges he cercat fresca regalada, ò venguda, que no haguera estat cicater en lo modo de férmela avinent. No he anat, es cert, ni a Ribes, ni a Bourg-Madame, ni a Biarritz, ni a la *Concha de San Sebastian*, com alguns que, més fins d'olfato, saben ensopegar en lo mateix cau ahont s'amaga. Però he pujat al cim de la montanya en hora en que'l sol, cercant més humitós esbarjo, enfonzava sa testa rohenta y la esplèndida fogositat de sa cabellera dins les amplaries del mar; jo he vist les aygues arrugarse en ones groxudes y contraures a son calorós contacte; als aucells piular demanant fresca; a la fonteta com somiquejava de pesar solitaries gotetes, anyorant lo doll de frescura que xurriava día y nit; a les fulles, massa prompte assecades, he vist com s'esbadellavan arrossegantse pels terrossos, cruxint adolorides per càstich tan rigurós.

Y per tot he trobat angunies y so-

focació; los pàmpols guaytavan mitx desmayats als ceps y s'enternían veyent aquells penjolls de llàgrimes encantades que no podían inflamarse ni esclatar.

Vanament baxavan los merlots de plomes negres y bech daurat al degotall per pendre un refresch; prou xiulavan, prou y ab garbo, mes no bevían, que'ls hi repugnava enfonzar ses llengues fines en aquella barreja argilosa d'aygues enterbolides.

La calitja ofegava l'ayre ab enceniments que li cremavan les entranyes; una boyra, com de foch vaporisat, baxava desde'ls pujols a la vall, atapahint distancies, amagant la verdor de la terra, lo blau del cel y l'espay a les aus que, pobretes, aletejavan ab fatich, perduda l'esma, cercant ab gemechs lo tronch ahont los hi anyoravan los seus petitets.

* * *

Per no veure tantes desditxes me'n vaig anar de la montanya.

La nit entrava escampant fosca y quietut; lo cel se guarnía ab brilla-

dores estrelles que's bellugavan recreantse en una atmòsfera plena de delicies y de frescor. Callaren les cigales reventades per tot un día de fatigós garlar, y noves quexes exiren de la terra ab més entristit clamor.

Los grills, sens apartarse de la matexa tonada de que's valían los seus pares antiguament, atormentavan lo silenci ab perfidiós grunyir. Les granotes, com si exissen d'innoble bacanal, ronques les veus com asprejades per l'anissat ò altres begudes de baxa mà, entonavan un coro com de renechs qu'escruxía d'escoltar, y sentint l'aygua del bassal massa calenta, se revenjavan mossegant l'ayre ab esgarrifosos carrachs, y també s'erravan al meu entendre, per que cercanthi molla debían trobar que tot era crosta.

* * *

Després de tan laboriós peregrinatge, m'he restituhit a la posada. Un quarto blanch, y per dormitori una arcoba blanca. ¡Salve, emblema de la puresa, qu'assí tan atrau als mos-

quits! Lo meu còs fatigat s'ha dolgut en los òssos de més àngul, no poguentlos emmotllar en la màrfega de palla infiel, ò de moro, y al caure lo caputxí sobre'l blè del llum, al cloure'ls ulls cansat de veure no més que quimeres, una música com exida de primes de violí m'ha voltejat los oidos y he sentit sobre la pell penetrants fiblades; los mosquits venían a ensajar sobre ma cara, en lo front y en los brassos, un nou sistema de pous artesians, ò potser posavan en solfes sobre la pell aquella armonía fibladora.

* * *

A Barcelona me'n torno: allí sabré trobarhi la fresca: jo hi sé un reconet en que les maduxes no s'hi passan; no'm parleu de la fresca de fòra; es una fresca mercenaria; a tothom ha saludat y ha fet bona cara, que quan ha arribat a nosaltres, després de tants encontres, ja era una fresca perduda la fredor.

REVISTA

Los *Libre-cambistas* de Madrid realment no'ns estiman;—me deya un senyor al sortir del *Meeting* del Teatre de Santa Creu.—Y no solzament no'ns estiman, sinó que'ns critican, nos motejan, y sempre tenim d'estar en discordia, que no hi hà per ara remey ni recepta coneguda per poder viure avinguts.

¡Y tan be com podríam estar uns y altres ab lo passament que tenim! Ells, tan regalats ab les maravelles de la capital: ab lo surtidor de la *Puerta del Sol*, que a vegades s'enfila tant que pareix que vagi a refrescar los núvols; ab aquella *Carrera de San Jerónimo*, que no es *carrera*

sinó cotxo parat; ab la *Castellana*, que s'hi passeja cada Duquesa que tant podría esser reyna per hermosa com per rica; ab aquell *Prado*, que per sa grandaria ja's veu qu'es lo passeig d'una capital qu'hi hà molta gent que no té rès que fer; ab son *Palacio*, que tots los reys d'Europa diuen als seus primers ministres — quan tractan del particular — que es lo més rich y luxós de tots los coneguts; ab sos museus, y aquelles *Cortes* en les que tants y tants cèlebres oradors hi han pronunciat discursos, y més y més diputats no hi han dit may una paraula; y ab aquella Plassa de toros, Academia de desvergonyiments. Ells, ab tot axò que tenen, que certament ho tenen tot si s'hi afegeix lo que per brevetat no menciono, podrían viure com uns hereus. Y nosaltres, en aquest reconet de món, ab un Barcelona que de debò es la casa payral de tots los catalans y dels hostes nacionals y forasters que'ns honran ab sa visita ò estada, podríam viure molt a pler sentint sempre lo trich-trach dels telers, lo soroll de les màquines fent exir lo fum de les xemeneyes que

pareix lo sant y senya que s'envía diariament a Deu per que vegi que assí's compleix lo seu mandato y que s'afanya ab suhor lo pà que's menja, moventlo tràfech dels nostres tallers, qu'en los uns hi pican, en altres lliman, en aquells fonen, allí soldan, assí dauran ò ribotejan, cusen, planxan ò pintan, y per tot feynejan, per que al cap de la setmana de tot aquest treball pugan recullir los nostres obrers algunes gotes de plata que les han fetes escumar del mateix ferro, emmascarantse la pell ab suhors copioses, ò respirant ayres mal sans, y no sentint altres armoníes que'l *xiu xiu* de la llansadora anant amunt y avall desassossegada, lo soroll de les rodes clavantse les dents sens mossegarse, lo rondinar dels torns, l'atabalament de les encluses y l'amohino dels martells reblant calderes, masegant cer a foch y espurna y munyeca, pera obtenir, a més del sustent de la familia, un llit ab traspontins y matalassos, estoballes a taula, calaxera y cadires fines y un pilotet de moneda en la Caxa d'ahorros per no anar a morir en un hospital.

* * *

Mes, als *libre* cambistes de Madrid los hi apar mal qu'ho possehim, y esclaman que'ls nostres fabricants esplotan lo reyalme. Axò ho diuen los *tenders* y s'ho creu tothom, fins los qu'han estudiat, y desseguida'n resultan discursos y se'n omplen diaris, que sembla qu'*allí dalt* tinguen montats molts *obradors* per enrahonar y moltes oficines per escriure lo que s'haja dit. Y com una paraula'n porta d'altres, de primer nos motejan de *catalanistas,* lo qual nos fa lo mateix efecte que si'ns diguessin macos, y desseguida'ns volen avergonyir fent sapiguer a tothom que tenim mala pronuncia castellana. Axò fora molt agraviador si ells quan s'arriscan a parlar nostra llengua no esguerressin noms y apellidos — qu'es lo que més pel recte ataca les persones—dient, per exemple, *Putxol, Vinardel, Fortun* ò *Fortuni, Sicsas* y *Lonch,* qu'evidentment es una lesió de forma que tracta de desmentir los llinatges, baptismes y

papers antichs que tots possehim; lo que se'ls hi dissimula, per que'ns fem càrrech que tothom té defectes, y per que no's considera, entre nosaltres, tenir gran habilitat si parlem lo castellà millor qu'ells la nostra llengua.

Mes en lo qu'hi hà motiu per donarse a les àligues es en sentir que diguin: *Pide más que un Catalán* y que trobin xistosa la frase, — que ningú'ls en priva per axò, com tampoch los hi privaríam que trobessin gust de carmelo al suro si axís ho volguessin proclamar.

Be que la exactitut del concepte — encara que no sía xistós — es cabal. Donchs ¿no tenim de demanar, si cada día'ns regatejan treball y'ns abolexen feyna, qu'ara mateix Barcelona semblarà un Madrid sense pagues? Lo natural, per tot arreu, es que quan se demani s'otorgui ò's negui; donchs, aquells *libre* cambistes de Madrid fan un'altra cosa:'ns prenen lo que ja teníam, y per aquest estil los Catalans tenen qu'enviar comissions a Casa la Pubilla a veure si volen fer lo favor de no desmandarse tan sovint, de retornarnos lo

que'ns llevan, y demanar altre cop lo que solicitavam. Axís es qu'en nostres Provincies (es dir nostres, jo crech que son d'ells), se fa de moda respondre al *pide más que un Catalán*, usurpa més qu'un *librecambista*.

* * *

Lo lliure cambi ja fa anys que'l tenim establert a Catalunya. Aquí fins la gent menos culta no té reparo en cambiar les riqueses de la llengua propia per les de la castellana. Tenim, per exemple, les criades que festejan ab assistents (aquexos *compadres* jo crech que passan lo servici festejant) y en les amoretes que gastan pera enternirse, si ell diu: «te quiero con buen fin, noya, ó no soy un valiente,» ella li respon ab una correcció de llenguatge que no's té d'alabar: «Míra, chico, si quieres pintar el San Cristòfol corto, lláma á otra entrada, que tú y todos los del regimiento sois unos camándulas que á todo lo haceis igual.»

Y ¿què'n dirèm dels diàlechs entre carreters y municipals, que per cada

paraula catalana qu'aquestos esmersan los altres n'hi traduhexen tres ò quatre al castellà cridant forsa, volent dir: nosaltres no amaguem lo saber en cap banda?

¿No indica tenir bona voluntat aqueix comers ab un idioma que tots los que'l parlan sempre sembla que renyin, qu'es lo que fa més angunia? Es necessari ser lliure-cambista com ho som nosaltres, sense atreviments de mal gust, per avenirse a estudiar una llengua feta expressa per estemordir als que l'aprenen: — *Váya V. á la cárcel.— Págue V. la multa. — Cálle V. ó le rompo el eje... y el alma*, per acabarlo de desgraciar. — *Váya V. al pontón*, y li fan pagar la llanxa.— *A las 12 á la Alcaldía. — Artículo tantos: pena de muerte, etc. — Reprobado. — Suspenso hasta Setiembre*, qu'hi hà estudiant que passa la millor tongada del any sense tocar de peus a terra. Y ademés de tots aquexos afalachs, llegir en moltes cantonades: *El contraventor pagará 8 pesetas de multa.*

Francament, sentir axò y no aborrir la llengua, y admètrela pel

contrari, estudiantla, y ferne gasto tant al menudeig com per partides grosses, es ser *libre-cambista*, però sense rancunies ni enveges, ni passions petites y cicateres que no entran en cors catalans, ja que nosaltres som més espanyols axís, que més de quatre que's creuen fer *Patria* tocant les castanyoles, ballant lo fandango y dient de tu a n'en *Currito Menudencias*. —

* * *

Axís va parlar lo meu novell amich commogut pels grans discursos del meeting del Principal, y d'aqueix modo entre ell y jo havem fet aquesta *revista*.

CARTA DE ZACARIAS

AL SEU COSÍ SALOMON MACABEO

A Garrotoffi (Russia)

Barcelona, etz.

Estimat Salomonet: Que Jehovà vos guardi de pendre moneda falsa y de descambiar cap pessa d'or, a tu y a tots los de la teva nissaga.

¡Quín desastre'l vostre, cosí! quín cataclisme, y quín modo de fervos anar de tomballons ab lo tol-le tol-le que de revés vos han aviat aquexos heretges feréstechs, de nassos roms, parents del fret y tips de candeles!

¡Si se'n hauràn malbaratat de tresors y de prendes adinerades! quína trencadissa de gerros fins de porcellana, de copes esmaltades de dibuxos conseguits a copia de paciencia y moltes mans, ab primors de pinze-

llets y fregadís d'esmeril que mata la lluhentor y menja'l material! y quína disbauxa haurèu vist de testos, de plats sopers, fruyteres, *vers d'eau* y palanganes, tot de pisa fina y sense esquerdes ni compostures de adoba-cossis y gibrells!

¡Còm s'hauràn mullat los damassos y'ls satins, los cuyros cordobesos, les teles de l'Arabia y'ls brocatels de les fàbriques catalanes, més richs que los de Siria y més acomodo encara!

¡Ay, fill del cor y germà y cosinet per lley de parentela! No't torbes, gàsta benzina ò'ls polvos de vi escampats sobre aquexes riqueses, y engínyat, Salomó, per treuren les taques, y tal vegada podràs vèndreho per nou axís que la maror sia passada y puga tornar a restablirse'l tràfech.

¡Y quíns perills los vostres, ara que me'n adono, de perdre la vida (els que l'haveu salvada), y ab quína puntualitat vos podían dexar malmesos de per tot, carregantvos, si n'exíau per be, ab la salut quebrantada de resultes d'algun òs fòra de lloch y'l patir consegüent de qualsevol mal de tulidura!

Per combinacions de lletres pro-

fanes qu'un *llevantí* n'ha sapigut treure l'analogía, he anat enterantme punt per punt de l'historia de vostres desventures, de vostres angoxes y'ls torments y escarnis que us han fet sofrir aquexa brivonalla de malandrins perversos, nascuts de mal llinatge y poca fè, cosí de la sanch meva, qu'axís com anava escoltantho, de tal mena'l sentiment m'aflaquía que, tremolós, somogut y inquiet de pavura, tenía d'aguantarme lo cap, temerós de perdre'l tascó que me'l governa y tornarme per la fretura idiot ò paralítich d'enteniment.

Anèu sofrint, esperèu consol y apany; esperèu sobretot sens mancament de paciencia, que la virtut de esperar es caudal de la nostra rassa (tant s'esperessin les llebres d'aquest terreno) qu'en veritat te dich, y no'm erro per cap banda, qu'Ell vindrà ara luego, ò acàs més tart: y espéra, cosí, que jo també m'espero, y lo fet fet, lo dit queda escoltat, y crèu y résa y fés dissabtes y no t'apartes de lo que senyala'l Gran Rabí, qu'ell sab treure, per la cabala, l'entrallat de les Sagrades Escriptures.

Venint al principal obgecte d'a-

questa carta, sabedor de que sou sexanta mil pares de familia, ab los plansons, les mullers y'ls farsells, que voleu fer vía cap assí, haig de donarte dos termes de consells: com a juheu, voldría dirte quédat, si com a cosí pogués dirte vína. ¡Som molts en aquesta terra d'Espanya!; massa potser y tot, contanthi l'advertencia qu'alguns ne sobrehixen y van a raure a l'Africa y a les Amèriques, que ja s'omplenan ab tan seguit de vessarhi gent y gent.

Per les arts del negoci no hi apendríau rès aquí; tothom està a la que salta, y't dich, cosí, que ningú's dexa criar ruques al clatell, anèm a dir. Escólta, sinó: tenim dos llinatges de gitanos. De color del coure'ls uns, ab rínxols cayguts pel costat de les orelles; mal cuydats de llimpiesa y tan desendressats de roba, que per les genolleres de les calses, en los deslllorigadors dels brassos y allí hont s'escau, hi aplican tals pedassos de sentit equivocat ab lo de l'altra roba, qu'allò semblan finestres tapiades per amagar escapulons de persona.

Ab l'industria de xollar gossos y amagrint someres, se la campan ab

molt regalo; y adoban, per ofici, burros coxos, ab lo mèrit d'estalviar crosses y altres fineses que reguardan de secret per fer bons los cavalls dels toros, y'ls apanyan que'ls podrían retratar.

Fòra d'axò, no tenen rès ni estalvían, ni fan bossa; tota la seva fantasía se'n va en fer gestos y postures, en ditxos raros y flastomíes caragolades, que fan por de sentir. De casa no'n tenen, qu'es dels altres quan viuen baix d'entexinat; son molt dropos y'ls llogaters més fidels dels ponts d'aquestes terres ò de les baumes del despoblat.

Los altres gitanos son blanchs y finets d'aspecte y asprosos de conversa quan compran; riallers y ditxosos tocant al vendre.

Aquestos son més torcimanys que aquells, que nosaltres y'ls que pugan sobrevenir. Tractan en tot, de tot entenen, y axís embestexen ab los tresos, com son tenders, revenedors, *camanduleros*, empresaris, usurers y altres negocis de major quantía.

Hi hà *encanteros* (descendint de categoríes) que vènen trastos vells, y son tan axerits que no més saben

de les prendes lo preu de quan eran noves, y aquesta instrucció'ls perjudica per sapiguer lo que valdría essent vella, y ab tal ignocencia cobran lo usat a preu d'estrena.

Antiquaris tenim que, com nosaltres, volen guarnir la rebotiga cercant per tot arreu ganancies y desperdicis de baratura.

Son enamoradissos y ab fal-leres del més endiastrat capritxo: s'emprendan dels moblaments del sigle XIII fins a la centuria del últim avi; estiman los testos del temps dels moros (que Deu los confonga y'ls hi enveni'ls ulls ab lo mateix turbant) y tot ho volen a cap ò creu, y aquest signe d'ignominia per nosaltres, també'l troban vergonyós los drapayres y no'ls hi vènen rès, y ells se van tornant antichs gastant l'ilusió de trobar una xaripa per quatre quartos, que després ressurti a sanalles d'or.

Per tot quant porto advertit en aquexos consells, te prech, oh cosinet estimat, que no vinguis a Espanya; es terra dolenta pels nostres; ni'ls hàbits ni la fesomía'ls hi agradan, ni menos les trasses que tenim de fer

diners sense treballar. Los ganduls sobran, los firayres encanteros, usurers y negociants abundan, y a la terra li mancan treballadors. Aquí no estan de moda certes feynes; no vingue, donchs, vosaltres que voleu viure bellaquejant; trobaríau envejosos, vindría l'aborriment, les males mirades, si no s'hi esqueya cosa pitjor.

Adeu, cosí Salomó ¡Salomonet!.. ¡ay! que'l cor se'm trenca ab la despedida, y'ls ulls se'm negan ab pampallugues, que cada llàgrima sembla prenyada ab milers d'estrelletes. Desde aquí t'abrasso (valga la voluntat per la llargaria, que no hi arribo;) quédat en pau, y no vinguis, que no farías diners y assí'n corren molts d'estrafets.

Ton cosí pobre,

Zacarías.

P. S. Desengànxa'l sello d'aquesta carta y envíal, que tinch un llexiu per netejarli les emmascares y podrà servir. ¡Reflexióna que costa 25 cèn-

tims, qu'equival a una hora de conversa mentidera y molts juraments!

Si baxas, cómpra mitges pessetes llises, que les farèm passar ab ganancia. — *Vale*.

LA FESTA DEL POBLE

Quan lo carril vagi al meu poble, tinch de pujarhi per la festa major: fa tants anys que no hi he estat, qu'a fè, moltes vegades me'n anyoro.

Mes lo temps passava, lo carril no's feya y en Manelet, prou ocupat ab los afanys de la seva carrera, no més se recordava del poble y de la festa per aquests encontorns del mes d'Agost.

En tal ocasió sí que lograva distreures de majors amohinos per recordar aquella festa; y encara que no hi assistía, pot dirse que la presenciava valentse de passades memories qu'acudían any per any fresques, tristes ò alegres, a renovarli ditxes enderrerides.

Y assí, en aquest Barcelona hont hi hà lloch de sentir música tan fina, potser anyorava y tenía per més agradosos los cants de la xirimía, los tochs del tamborino, y sense potser, estimava més los saraus d'aquella festa que'ls qu'aquí's donan en casinos y teatres.

Y per les matexes complascencies de la seva memoria, li acudían, dibuxantse en lo pensament, tots los detalls d'aquella festa. Veya'l poble animat pels forasters; a casa seva invadida pels convidats vinguts de les masíes cercanes ò de les viletes vehines; lo barri plè de carros envelats ab los seus coxins fets de sachs de palla, los uns ab les vares apoyades en terra, altres descansant en lo fusell ò trabucats cap al ayre, y per allí entremitx, sota dels carros, furgar en la palla'ls pollets y les gallines; l'estable tan plena que'ls animals hi estavan frech a frech; les cambres de la casa totes ocupades ab llits, y màrfegues de blat de moro, ventrudes y atapahides y de mal geure, per tot arreu escampades, fins les golfes y corredors y la pallissa per última intima dels ressagats que's quedavan

sense llit. Aquella taulada tornava a veure, que l'omplían los parents y convidats; qu'en la festa major tothom s'hi acull, se reb ab alegría, y no's regateja un plat a taula, ni obsequis, ni bon semblant al que's convida per ser amich dels amichs de la masía.

Veya també les ballades a la plassa, la festa de la iglesia, los contrapunts dels fadrins en aquells saraus del envelat y del casino, la rivalitat de les orquestes: aquella passada abans de comensar los balls de nit, acompanyant ab atxes enceses als músichs per la tocada a casa l'arcalde y allí disputarse la victoria una copla y altra, trayent tantes solfes com tenían al cap, fentles sortir dels instruments ab un seguit de variacions que semblava que les unes havían d'entortolligarse ab les altres, però qu'exían nètes y sonores, encara que apressades y corredisses, sense confusió ni barreja de cap naturalesa, ja fos lo cornetí'l que tregués la cara pels demés instruments ò la flauta qui prengués partit per arrebatar la fama a l'altra cobla.

* * *

Tan bells recorts y per tants anys renovats, pogueren al fi decidir al nostre jove a anar a la festa major del seu poble. Y no fou per que hi hagués arribat lo ferro-carril, que per aquelles valls y fondalades cobertes de vinyes ab sos immensos brancals qu'arribavan fins al cim de les montanyes, la locomotora no havía volgut arriscarshi per no endursen la quietut ò per no atrevirse a interrompre ab sos xiulets la galana armonía de la pampolada quan lo vent baxant al ras de la terra era gustós de concertar música silvestre.

Dotz'anys d'ausencia es terme prou llarch per adormir recordanses que pesan al cor. Al enfilarse per les serres, al respirar aquells ayres que'l romaní y la farigola no's cansan de embaumarlos per que sían de bon rebre, y'ls aucells de llensarhi cansons per que besin ab alegría als que pujan a respirarlos, se sentí defallit per una sòrt de tristesa que li retor-

nava unes memories tan dolses de recordar com apenades de ser oblidades.

S'han escrit histories y noveles; mes lo que passa en lo cor de cadascú, allò queda guardat y no se'n es sabedor. Penes qu'interessarían d'escoltar ò felicitats que donarían enveja de ser gosades, no's divulgan may; y'ls pobres novelistes quedan obligats a posarho tot del seu enteniment, y allà va lo qu'es veritat y lo que no n'es, lo que succeheix y'l que no ha succehit; se'n adona qui se'n adona, y'ls demés ho prenen axís com se'ls hi conta.

¿Va ser una aborrició ò algun desengany los que retingueren dotze anys lluny del seu poble al jove de qui's tracta? Jo no ho sé; y com no vull fer novela ni enfaristolarme ab invencions del magí, d'axò no'n reso, y crech guardar prudencia no descorcollant lo qu'ell s'amaga. Però, observèulo com puja, com reposa agoviat més que pel cansament per los recorts que troba, com exten la mirada y com arreplega per tot arreu saludos d'aquells llochs coneguts; un arbre'l detura, y'l contem-

pla; dirías que parla ab ell, segons alsa'l cap y'l guayta y escolta la remor de son bellugueig; s'ajup al passar un regueró y hi sumergeix la mà com si volgués encaxar ab aquella aygua que passa saltant y li retorna la caricia donantli la benvinguda omplintlhi de bombolletes trasparentes com granets de vidre. Un marge l'encanta ò una roca; cull un brot de timó, l'olora, y's commou al saludar a la terra de sa infancia ò potser al trobar aquella flayre que no s'es exhalada ab dotz'anys que feya qu'una mà petita li feu olorar en lo mateix paratge.

* * *

Tot ho troba com en aquell temps; apenes s'hi coneix variació; los xiprers de casa en Costa; lo bassal de la vinyeta ab ses aygues verdoses y aquella colonia de granotes que s'hi tiran furientes al sentir lo menor trepitx; lo frontis de l'iglesia que sobressurt per damunt de les cases ab sa creueta al cim y'l ram de llorer en lo campanar, que'l torna a

trobar vert com algun día; la gent del poble ab lo mateix tracte franch y son estil de cridar molt en la conversa; menos barretines s'hi veuen; fins los vells portan catxutxa, que'ls italians, després qu'han lograt la unió de la seva patria, s'entretenen a escampar la de les gorres, y ab ses cistellasses, que n'hi caben per tota mida de caps, van de poble en poble tirant a recó l'ayrosa barretina catalana. Prenèmho de grat, ja que'l temps ho porta, y no per imposició d'extrangería; cedímli aquest sacrifici a la moda que si'ns pren la barretina, la ciencia més obligada'ns dona camins de ferro que cuytan molt y telègrafo que de tan ràpit ni té temps de cuytar.

* * *

Tres soperes a taula y dues coquesses a la cuyna, un rengle de fogons en los que s'hi encaua'l foch, y un partit d'olles y caceroles que ni a ca'n Pere Botero bullen ab més rabia, ja n'hi hà prou per abatre l'apetit dels convidats per tant que'n

tinguin y per més que n'hi hagi; que molts dels que van a festa major, gracies a Deu, ni pecan de llemenchs, ni s'aturan per un enfit, ni flaquejan per mal de ventre. Corren les sopere de mà en mà, y una fumera sanitosa s'axeca de cada plat; aquí bufan ab dissimulo, allí ab tota franquesa inflantse de galtes pitjor que si tinguessin erissipeles; uns xuclan sense prudencia, altres guaytan al plat y fòra; a les fadrides miran aquexos, y més de quatre'ls embrassa'l toballó que no saben còm posàrsel, y, mitx cremats, lo tornan a plegar, lo dexan sobre la taula ab un cop a sobre per que torni a posarse plà. Venen les criades y, fent barana de les esquenes dels que seuen, s'abocan per damunt dels caps ab los brassos alsats sostenint grans plates ab pollastres y anyell y les dexan ab la matexa solemnitat que si presentessin lo nou infant al poble.

Cassoles ab cunills guisats ab picada de borreguets y avellanes y rajolins de such de llimona, omplen novament los centres de la taula despedint unes olors més fines que cap pomada, y de més substancia;

allí sucumbexen a nova cassera d'arma blanca y revenges de caxalades. Los postres no s'enumeran, que ningú està per comptes ab aquell tràfech, y si'l que tasta meló no s'esmussa'l dentat, ab los préssechs s'hi acosta, y l'esmola ab los borregos per fer honra després als tortells. Destàpas lo vi ranci que, com amich componedor, ve per fer avinensa ab menjars tan sabrosos, postres tan delicats y de diferenta naturalesa. A les unes los hi fa exir una roseta a cada galta, y brillar los ulls; als altres els hi clapa'l front de moradets, que no adornan gayre, y a tots comunica una satisfacció que no's plany a manifestarse. Tothom està d'humor plascent y s'intiman les amistats ab franqueses campetxanes; parlan los vells y s'avenen; les sogres miran ab agrado a les joves; toléranse les diabladures a la quitxalla; galantejan los fadrins a les donzelles; fins plats y copes se topan sense agravi, y tenen ells ab elles unes exclamacions de tò molt rialler y agradable.

Un jovenet s'escau a ferse trobadís ab una noya de la Tarumba; fit a fit

se miran, s'agradan, y riuen y no saben de què.

— Tant temps sense vèuret!—deya ell, — tu'm fas patir, Angeleta: tu no sabs qu'es axò d'estimar.

— A Tarrassa deus tenir qui te'n fa pràctich; — li diu ella.

— Allí no n'hi hà de noyes maques com l'Angeleta; ¿veus com ets tu la que me'n ensenyas? Escóltam, ara que tothom parla; ¡t'estimo, Angeleta! Si sapiguesses que dolses m'han sabut aquexes paraules, voldrías que te les tornés a dir. Fins quan tu no pots sentirme les haig de repetir; míra si'n tens de poder y de cruesa, que comportas que parli sol com si m'hagués trastocat. Vull que m'estimis, Angeleta! míra,'l retrato no te'l demanaré may, qu'ab senyals y memories se me'n ha dibuxat un aquí dins lo cor, y per que no s'acalori li faig ventet ab un sospirar tan enternit qu'algun día'm temo qu'en lloch de sospir no surti una basca que'm llevi'ls conexements. ¿Vols comensar avuy a estimarme, Angeleta?... —

Ni ella riu, ni ell diu més. Los ulls se troban y s'encantan, prenent-

se brillantor; migrats sospirs, que no gosan exhalarse, axecan les puntes blanques qu'adornan lo coll de la donzella; un bellugueig de llavis signa, més que parla, dolsors qu'ell sol les pot escoltar... Los demés riuen; tots estan prou contents.

— Axís, axís, — mormolava'l conegut nostre, que, sol en un cap de taula, observava als dos enamorats.— Com algun día a mi: ella hermosa, jo enamoradís y axalabrat, axís parlava, y'm reya mes sortides, y escoltava les tristeses del meu amor.

Seguèix, — deya, com si volgués animarlo;—dígali totes aquelles boniqueses que'l cor posa a la boca: ¿veus com calla, com baxa'ls ulls per arreplegar més claror y llensàrtela després fins a dins de l'ànima?

Oh, gòsa, gòsa ton triumfo; t'estima ja, encisada per tes paraules que li donan alegría y per tos suspirs que li anegan los ulls; gòsa ara, que després no sabs lo que vindrà; potser, com jo, perdràs l'alegría y la joventut; parlaràs sense'l somrís, y es de mal sentir lo parlar serio a les donzelles!...—

* * *

La festa ja es passada; serra avall s'entorna'l jove qu'anà a cercarhi alegríes.

Dotz'anys que les gosava de memoria; quí sab quants n'hi donarà ara de tristeses!

Més qu'altra cosa, allí ha anyorat son amor primerís y sos divuyt anys.

Ab goig secret recorda qu'ha vist una dòna, pagesa abans, senyora avuy, que va baxar los ulls al vèurel y s'enrogí com una rosella. ¡Ay, que l'amor primer no s'esborra, y la pageseta d'aquell temps no ha pogut mirar encara al qui tant havía estimat y qu'en dotz'anys de no vèurel potser ni un día l'oblit l'ha dexada reposar!

EN LO WAGÓ

Anant pel món se solen trobar certa lley de persones ab un dò de gents tan singular, que desseguida logran atraure l'atenció; se fan amos de la conversa, preguntan, bestreuen, y la monopolisan al seu arbitre, fent, per exemple, reflexions molt desconsoladores sobre la interinitat d'aquesta vida quan los hi escau portarla pel cantó solemne y melancòlich, ò les enfilan altres vegades pel ram de la política y allavors critican los mals governs d'Espanya ab fuetada tan segura, ab datos tan copiosos y unes rahons tan convincentes, que al acte's tenen guanyada la voluntat d'algun ò de molts patotxos d'aquells

que'ls hi agrada, y troban molt avinent, que hi haja persones instruhides que sàpigan discórrer y que'ls hi donguin les opinions tan ben combinades que no més los hi manqui fer que *sí* ab lo cap, sens altre amohino qu'escoltar y fer caure la balansada cada cop que l'orador fa punt de suspensió pera rependre l'alè.

Si a un subgecte d'aquexes prendes, que per llàstima sols s'acostuma trobarlos en los wagons, en los cafès y en los menjadors de fondes, algú de prou valiment lo volgués protegir y ferlo ser home enviantlo a les Corts de Madrid a donar lo seu parer, prou al primer discurs llevava'l cor als senyors diputats y'ls confondría de tal manera, que ben segur no tindría treball de fer lo segon, per que'ns lo retornarían ab carta blanca constant que té rahó, y ab ordre per no acostarshi may més.

Ab un *fulano* per l'estil vaig anar de company fins a Granollers. Era un senyor d'aquexos que parlan sempre ab aplom y resolució per que tenen idees y judicis cabals y exactes de tot. Inteligencies perspíqües y agudes que no hi poden fer més: allí

hont pels altres hi hà dubte y confusió, ells hi veuen la netedat y trasparencia del cristall, y si no logran aclarirvos les potencies ab la seva xarrativa, us planyen y us tenen llàstima, y casi be passan ansia pels vostres interessos, temerosos de que no us enganyen essent tan enzes y tan tontos.

Jo no sé per què aquest senyor, abans de sentirli dir rès, ja'm va semblar tonto; y no sé tampoch per què se'm feu antipàtica la seva cara carregada d'adornos y futeses. Allò que se diu: poch cabal, mala ventura; ab quatre pels qu'hi tenía,'ls aprofitava tots recompartits en un parell de patilles estiuenques, un bigoti ab les puntes caragolades ab cosmètich, y sota'l llavi un masclet petit com una coma; de modo qu'aquella fesomía semblava un mostruari de punts ortogràfichs, ab cada clariana que més aviat se li veya la pell que no'ls primors que la ilustravan y que'l barber ben segur s'hi debía haver menjat la vista per dexàrloshi.

— Donchs, vostè,—'m va dir a mi, després qu'hagué posat lo terror al ànimo de dues pobres senyores sobre

certs punts d'actual discordia polítich-religiosa, ab uns vaticinis y unes asseguranses de pròxims conflictes capassos d'atribular als cors més empedrehits,—vostè se'n va a la terra de les llangonisses, del canaris, etz., etz?

— Y dels pans de pessich; — vaig respondre desseguida, veyent la seva intenció de xalarse ab mi com ho havía fet ab aquelles senyores.

— ¡Què'm diu home! ¿els fan bons?

— Que's fonen a la boca: vostè si los tastés sentiría la dolsor sense lo embràs ni'l treball de mastegarlos. Y tinch entès, segons me va assegurar una persona de molt crèdit, que cada dematí, per pendre xacolata,'ls cardenals de Roma n'envían a cercar mitja fornada a Vich, y l'altra mitja les hi fan a mans pel refresch de la tarde.

— ¡Què'm diu home! jo'm creya, vamos, que passat de les llangonisses no tenían rès més.

— Sí senyor; per la fartanera, — y escúsim lo groller de la paraula, — tenen les llangonisses y'ls formatges; pels paladars més afeminats, los pans de pessich; los canaris los crían (y'ls

hi tenen gran apreci) per tots aquells qu'estiman los aucellets que no'ls han de llevar cap llibertat pera que cantin y alegrin al seu duenyo... Ara en altre ordre d'*alimentació*, en quan a lo que nodreix la inteligencia.....

— ¿Còm, còm, què vol dir?

— Respecte a sabiesa...

— Sí, sí, si senyor. Ja l'he vista; la estàtua d'aquell capellà, en Balmes. La trobarà en los claustres de la Seu. Home, precisament lo día que vaig anar a vèurela, vaig admirarlos aquexos claustres; y conto que tenían...me sembla molt... deuen tenir... ¿unes vinticinch passes cada costat?... Oh! jo so molt curiós; m'agrada poguerne donar rahó, després, de les coses.

— ¿L'alsaria no la va amidar?

— Home, ara sí que'm fa riure vostè; ¿còm vol que l'amidés, ab passes també? Aquesta sí qu'ha estat xocant.

— No'm sab greu que se'n rigui, però com vostè es tan curiós, suposava que per càlcul.

— Míri, ara jo vaig a Fransa a cercar lo noy que'l tinch en un colegi. Donchs, per dirli a la seva mamà les

mides de la celda hont lo fan dormir, me vaig servir del mateix mètodo.

— Ab los peus, com als claustres.

— Sí senyor. Qu'es una mida que no discrepa.

— No hi hà perill; son unes matemàtiques.

— Sí senyor; com unes matemàtiques. Tot serveix, lo de la persona.

— Y segons les aficions, ab major motiu.

— Vostè deu ser agrimensor. ¿Que potser va a Manlleu a alguna fàbrica?

— No senyor, estudío.

— ¿Què estudía, si's pot sapiguer? Per que vostè no es cap jovenet per seguir carrera.

— Fora molt llarch de contar...

— Vaja, sí. Vostè deu tenir lo seu passament, y estudía per capritxo. ¿Y què estudía, si's pot saber?

— Fora llarch d'explicar, y... so persona manada: prench datos... escólti a la orella.

— Dispènsi, fòra; nó, carambes, axò sí que sería delicat; no volía ser tafaner; però, com tinch lo noy allí dalt a Fransa (crech que ja li havía

dit), volía sapiguerho per que li ensenyessen. Ja veurà, jo'l tinch a tot gasto, y quan surti de la *pansion* vull que sàpiga de tot, es dir de tot... que tingui una educació com cal. ¿M'enten? Per qu'es una vergonya: jo vaig anar en molts colegis, y ab bons professors; a mi lo Sterlincg me va ensenyar la lletra inglesa; en Preses, de matemàtiques; de dibuix, un dexeble d'en Sebastià del Piombo, qu'era mestre de Llotja, no'm recordo còm se deya, si ja es mort, etz.; ¿y què'n vaig sortir? Que, si no m'espavilo, surto fet un ase de cap a cap. Y tot per que ab aquexos mètodos antichs, ab aquexos règimens y ab aquestos cansaments de memoria que tot son preguntes y més preguntes... A Fransa, tot al contrari; allí la gran pràctica, lo sistema modern: ¿qu'es axò? un arbre; bueno, corrent, es un arbre: la criatura ja l'ha vist de debò, se'n ha fet capàs y maymés se li despinta del magí. *Eccolo.* Míri,'l meu noy, ab tres anys, ha après tres idiomes: francès, italià, inglès, y l'any que ve se li ensenyarà l'alemany. Y axò sense contar lo nostre.

— ¿Vol dir que'l sabrà.?

— ¡Lo castellà, si'l sabrà!

— Es que'l castellà es lo d'ells: ¿y'l català?

— Fúgi d'aquí: ¡d'ahont me surt ara ab aqueix ciri trencat! ¿També té maníes vostè?

— Jo crech que nó; ¿y vostè ja n'està segur de no tenirles? —

Aquí parà'l tren. Lo senyor que anava a Fransa a cercar lo noy saltà d'un bot a la plataforma, y després, quan jo prenía'l tren de la línea de Vich, s'acostà ab la boca plena y un llonguet ab truyta a la mà, oferint-me ab signes, per que l'embràs de la boca no li dexava dir paraula, si volía cou-dinar. Nos despedirem ab gran cordialitat; ell per anar cap a Fransa a buscar lo seu xicot,—que si despunta com lo seu papà, prou treball tindràn aquells forasters a desvastarlo, y gran mèrit si ho logran,—y jo, dret a la insigne ciutat de Vich, a les festes de Sant Miquel, qu'hi haurà funció als Trinitaris, saraus, tronades, concerts y vintidues vaques navarres, grosses com una torre y mitja cada una, ab un parell d'embrassos al cap que faràn córrer molt

al jovent y algú pendrà assiento sense cerimonia al mitx de la plassa, si no'n treu algun nirvi agraviat.

* * *

¡Qu'hermosa y sossegada's presenta a la vista la plana de... Però ¿què fem, senyor lector? Tots dos nos cansem a gratsient, per que tots dos tenim calor, y ni vostè està per llegir ni jo per escriure; de modo que prench lo determini d'anar a tirarme sobre'l balancí, y vostè, si té voluntat d'anarhi, per mi no estigui que ja estich llest.

ALS BANYS

Parlèm de coses fresques; serà la manera més directa de fer la oposició a aqueix ministeri de tirans presidit per el Juliol, que no falta qui opina si tots trenta un ministres ho son d'Ultramar, segons nos tractan com a negres.

Y donarèm una mostra d'independencia y d'osadía que per forsa té de produhir efectes en la situació.

Mes, al declararnos adversaris seus, avuy, en mitx d'aquestos ardors que'ns posan a punt d'arrancar lo bull, convé atacarla dretament ab refrescos y altres rebelions qu'abatin les seves fogositats.

Y en compte de conspirar a bal-

cons closos, obrímlos de bat a bat y també les finestres; que circuli l'ayre a través de les persianes, de les cortines de cossolí ò d'estora, com les qu'usan a Tarragona y altres ciutats de gran reputació y prou caluroses que conexen la trassa per fer colar lo baf del ayre calent.

Lo primer acte meu d'insubordinació consisteix, al llevarme, en unes ablucions semi-orientals ab aygua que de tan freda pareix que embotllofi'l gerro ab una lley de perletes com d'estracte de frescor.

Desseguida m'encamino cap als banys de la Deliciosa; allí ja hi trobo altres rebeldes, coberts ab mantos blanchs, que semblan àrabes civilisats, ab la toballola al cap, ensenyant les pantorrilles, qu'en alguns no se'ls pot endevinar si estan de frente ò d'esquena per que tòt es canyella.

Ab un trajo de paradisayca senzillesa surto a la platja, m'assento a la sorra y desde l'ombra desafío totes les ardencies del sol.

Desseguida d'haver contemplat los afanys de les onades, y la seva perfidia en cercar més llit per geure,

m'axeco resoludament, embestexo l'aygua, y llensantmhi de sobte, se alsan una furia d'esquitxos com si la mar m'enviés los seus delegats a presentarme'ls respectes.

Posat allí, ¡còm se delecta la fantasía pel que té voluntat al sistema de no fer rès, gronxant lo còs sobre aquella hamaca lliscosa y fresca sense malles ni costures! Si desd'allí pogués escriure, ¡quín recreo més afavorit per les circunstancies que atravessem, y que n'hi podría haver de sal!

Si a Madrid tinguessin mar, ¡quína xala que mourían, ells que son tan divertits, y quín modo d'anarshi presentant *provincianos* a solicitar empleos ociosos!

Per que dins de l'aygua tothom hi està ben colocat, no s'hi té de fer més, per sostenirshi, que bellugar los brassos ab tanta peresa com se vulga, y està previst tan be per complaure a la indolencia, que fins s'ignora què cosa es lo caminar.

Allí s'hi poden afinar totes les nobleses del geure; de totes menes s'està tou: llensat sobre l'aygua, la una mà a la cara y'l cap reposantshi com

una estàtua jacent, qualsevol anyori la holanda y'ls coxins de ploma, que anyorarà dureses y materials grossers.

Tombat del altre cantó, es dir, per l'estil dels que pregan a *Alà*, es una posició mahometana més deliciosa que'l pabelló hont me guardan la roba. Corrents d'aygua passan llisquentes per la cara y la besan ab petons silenciosos, y cada petó ampara una galta, qu'en cap banda del món se poden trobar caricies tan esteses; los cabells van a la *deriva* flotant y sense allunyarse; sotets d'aygua omplen suaument los oidos produhint una música peregrina de xiulets y remors molt agradosos de escoltar pels qui no'ls amohina; y finalment, al surtir, ¡quín modo de serpentejar rajolins per la pell, y que bonich y que deliciós embolicarse en aquell lli blanch de bugada que's plega sobre'l còs y s'embolica ab major ò menor gracia, segons lo garbo de cada hú, si la planta además li ajuda!

* * *

Si val a parlar ab senzillesa, no tinch ganes d'escriure més: ja'n po-

dría dir de coses fresques, que'n sé algunes; però allargaría la peresa que la calor me dona, y sense fer rès me sembla que no la canso ò que no'n tinch, y fins arribo a creure que so molt laboriós.

DÍA DELS MORTS

Los aparadors del carrer de Fernando s'han tornat a embellir ab bronzes y *faiences*, ab centros, canalobres y gerros *rococó*, y ab les capritxoses galindaynes de bisutería que la moda francesa envía a Espanya.

També les floristes han tornat a guarnir los escaparates ab exes flors de matisos sobreposats, d'artificiosa primavera, sense aromes ni tendresa, que la pols y'l ressol beuen les seves coloraynes de tintorería y que, fòra dels aparadors, ostentan sa hermosura entre les gasses d'un trajo de ball, s'enfilan luego al tocat d'alguna figuranta, y van després a malme-

tres, engalanant a les criades, en los idílichs saraus del carrer de la Canuda ò del Oriental.

* * *

Les corones de semprevives han sigut arreconades fins a un altre any. Aquelles monumentals combinacions de vidrets negres y de sarrells de vitrims ab ses llagrimoses inscripcions esperaràn fins un altre Novembre a una Tía ò un «dulce Esposo» que les reclamin desde la sepultura, y que'l nebot sense consol ò la solitaria viuda les treguin per quatre ò sis duros de casa la florista y les hi fassi publicar lo seu dolor desde la tapia d'un ninxo ò les grades d'un panteon, y s'enternescan los curiosos tant, al menos, com l'artista que les va construhir.

Hi hà tristeses d'aquestes, vull dir, hi hà corones que duran anys expressant lo mateix enterniment.

Emblemes dolorosos fets ab roses pàlides y eures de porcelana — que's poden rentar, — tornan a casa dels afligits; y allí, en un recó de calaix

ò dintre una capsa de cartró, passan tot un any tranquils, sens manifestar a ningú la pena que duen a sobre, ni tan sols als morts, que ja abans d'anarsen sabían que no més quedava una diada vagativa pera que'l dolor anés a posàrloshi luctuosa corona a la paret del sepulcre.

Altres quedan allí, sobre'l marbre fret, y'l sol y la serena's menjan lo daurat de les lletres, ò la humitat les desenganxa totes y s'estan penjades d'un clau sense expressar rès. Los vents destrían les cintes y'l llas; se trencan los vidrets, cauen les roses, a copia de somòureles ab fregadís, y poch a poch dexa, d'aquelles explèndides combinacions d'assabatge, un armasson de filferro que pareix la calavera del dolor comprat a ca'l quinquillayre.

* * *

Benehida sía la industria que fins per les tristeses més íntimes acut ab la seva activitat a ajudar lo dolor, que no sabría com manifestarse, y'l comparteix (a preu fet) ab pintures

y flochs enlletrats, que concisament expressan l'amor, les llàgrimes plorades y'l parentiu del que reposa en la tomba.

Se té de confessar que l'aflicció y l'anyoransa pels que foren, cad'any va en aument; axò acusa un avens de les costums digne de lloa, y una bondat que les anteriors generacions no tenían tan afinada. Se sent més, y s'anyora ab més constancia. ¡Ay, sí! los que portem la fexuga carga de la vida podem donarne testimoni cad'any per la diada dels morts.

Allí, al cementiri, hi va una generació de visita, ab trajos lluhits y luxosos, si no tristos y severs; y va allí ab piadós obgecte; que fora pensament ruhí y sobrer de malicia suposar que va a l'estada dels morts pera vaguejar y distreures, com podría ferho a la Rambla ò al Parque.

* * *

Per lo demés, los aparadors de les quincalleríes y floristes, se té de confessar que fan altre goig. A aquest carrer de Fernando feya pena de

passarhi: tant de dol, tanta tristesa manifesta; per tot angoxes sortint ab combinacions de fulles, de pensaments de satí y de cintes ondulades, casi be tan llargues com es llarch lo dolor.

Lo passeig del Cementiri ja deu haver recuperat son aspecte comú; el luxo, la moda y les consideracions als difunts l'hauràn dexat tranquil, desert y trist com abans.

Allí dins, en lo propi Cementiri, hi deu haver la soletat de sempre; algun passejant que resa ò plora ò s'alegra — ab exes alegríes llastimoses que té'l dolor — respirant lo mateix ayre salitrós qu'humiteja la tomba dels qu'estimà y l'estimaren.

***

No hi trobarèu, los qui'l desitx de amorosirvos ab los morts us porta de tant en tant al Cementiri, no hi trobarèu uns vellets venerables que, sentats davant d'un ninxo, passavan llargues estades contemplant l'herbeta que crexía en una llenca molt migrada de terreno al peu de la ossera.

La làpida també l'han cambiada; ara s'hi llegeix:

D. O. M.

RESTOS DE LA FAMILIA...

Jo ho sé. Pare, Mare y Fill. Tots tres estan junts. ¡Oh, quína felicitat y quína resurrecció més venturosa'ls espera! ¡Al fi tornaràn a reunirse!

LO PLANT DE LA JUHEVA

Escóltinme les que son entristides y les ditxoses: la pau es curta, y passadís lo be que s'aconsegueix.

Somrigué per mi y pels meus la benhauransa, y se'n es fugida quan més pler nos donava de gosar.

Sens conhort ploro y temo cercarne, que so mare desolada y esposa sense espòs.

Espantaríam d'esser consolada; los fillets y'l marit anyorarían l'amor meu y l'escalf de mes llàgrimes en aquella soletat en que may hi lluheix lo día ni les estrelles de la nit.

Escoltèu, les entristides y les ditxoses.

Palau n'era ma casa; palau que la

felicitat hi morava gustosa de fruhir en nostra companyía.

L'amor y l'abundor hi eran també, que la felicitat sempre troba generós corteig.

Senzilla per defora, sos llindars eran pobres y la enveja hi passava de llarch sens sospites.

Enjoyada per dins, los tresors hi eran acumulats; tants n'hi havía, que l'abundancia semblava que fes minvar son valguer: lo marbre de polida blancor rosada; los cristalls hermosament tallats y les perles de serena bellesa. Aromoses especies l'embaumavan, y dins d'una capsa forrada de velluts, com reliquies de la nit, un munt de diamants hi brillavan, despedint, al obrirla, raigs de llum acolorida y inquieta que's gosava en esplayar sos resplandors.

Y més qu'aquestes riqueses, logrades ab usura y avaricia, hi tenía'ls meus fills, los amors del meu cor.

Com l'atmetller, pròdich y novensà sigué'l fruyt de les meves entranyes; com la blancor de ses floretes era blanca la meva Esther; rossos com una ullada de sol eran los seus cabells; dolsa de besar; y més gus-

toses que les atmetlles ses caricies.

Samuel, lo primogènit, d'ulls clars que, com l'aygua cristalina, prenían de la llum lo brill y de la fosca la negror. Era fort y àgil, y havía de perpetuar lo nostre nom y acréxer les riqueses acumulades.

Y en un bres que jo gronxava, hi tenía los meus bessons, hermosos y blanchs com dues panolles tendres. Diguérenme un día: «Hermosa n'ets, donzella, com los prats florits; més que'l lliri blanca; com la oliva assahonada son negres tos ulls; sedosa ta trena que blaveja com la fosca; tabella de perles guardas en ta boca de llavis encesos com la flor de la rosella.

Samuel, lo fill del ancià, cèrcat per esposa; teu es son volguer, y més que ta voluntat n'envegi, te sobraràn les riqueses. Enfilalls de perles, criades sota'l neguit del mar, guarda per ornar ta cabellera; manilles d'or per tos brassos, botons de filigrana pel teu justillo, cinturó de pedres fines per abrassar lo teu còs, y collars de monedes y arracades, y miralls guarnits d'ivori y mareperla per copiar l'esplendor de ta bellesa.»

Mos ulls abaxats en terra y la rojor que s'escampava pel meu rostre contestaren lo que la boca no gosava dir. Recatàrense los dos ancians pera parlar; se despediren després portant les mans als llavis, y'l nostre matrimoni quedava concertat.

Com l'atmetller, pròdich y novensà sigué'l fruyt de mes entranyes. L'amor me colmava de ventura; l'espòs apilava riqueses pels nostres fills ab inquiet dalè; axís l'ancià venerable havía esmersat sa joventut: exemple donat per l'avi, que debía ser après pels seus nets.

Ajuntàvans la familia; cremavan los tions nuosos, y'l jayo feya curtes les hores de la vetlla parlantnos de una terra habitada pels seus passats, que'ls ceps s'hi crían y'l romaní; flors com aucells pintades y oloroses; l'olivera de verdor que no's marceix; lo taronger de florida sanitosa y fruyts dolsenchs; besada pel sol; de primavera eterna; ab boscos de llimoners, clapats ab mates de fruyts silvestres com lo coral rojós y d'ascetosa dolsor.

La pau era a casa nostra! l'amor muntava més que les riqueses, y gosavam ab los afalachs dels nostres

fills, y no hi tocavam a les riqueses.

. . . . . .

La enveja y la rancunia s'aplegaren: lo sol moría, lo vent axecava flochs de neu com vols de papallones que no podían assolir la terra lluenta per la glassada.

Un cop de gent famolenca de tresors assolà nostra casa; lo foch y la sanch se barrejaren; mos fills moriren a mans d'aquelles hienes. ¡Ay! com no vaig cegar abans de veure la seva sanch! La jayo venerable morí abrassantlos, enrogida la neu dels seus cabells per la sanch dels nets, qu'era la seva.

L'espòs no tingué tanta desventura! morí cridant pietat pels fills. Sa mort fou dolsa, johía pensant haver enternit als seus butxins.

Sola quedo en lo món; ¡ay! que ma vida serà curta y no podré plorar pels meus fills y per l'espòs que s'emprendà de ma hermosura.

Plorar vull, que pregaria de llàgrimes es gustosa a Jehovà.

Mos fills me les demanan. ¡La meva Esther, lliri de puresa, y Samuel, lo primogènit, y'ls bessons

que cerco en son bres, y'l jayo y l'espòs: tots claman, tots me pregan ab lo mirar de sos ulls entelats.

¡Trossos del meu cor, si mes llàgrimes son assecades! vos escolto a tots y no us puch gaudir, ni a tu tampoch, Esther. ¡Ester, ja no pot plorar per tu ta mare!

* * *

Escóltinme les entristides y les ditxoses! plorèu ma desventura..... plorèu pels meus fills; no'n seré gelosa, que ma vida es curta. ¡Los meus fillets! ningú me'ls plorarà.

LOS COMPANYS DEL TIT

Quan poso damunt la taula una quartilla de paper blanch per escriure, me sembla, moltes vegades, una mortalla hont aniràn a esténdreshi idees fúnebres; y esglayat, potser abans de sentir la melancolía, faig donar un tom als meus pensaments, de manera que'ls afligits quedin donantme cara y'ls alegres mirant al lector. Per que es una cruesa contar llàstimes al públich, y sense profit ademés, volguerlo acondolir ab cuentos que si'ls ignora no se li amarga'l fel, y si se li divulgan, pobret, se queda tan trempat, que val més que certes coses no les hi diguem may.

***

Quatre víctimes entran en la meva relació, efectives les unes, desconsolada l'altra...

Lo Tit, miserable fusteret de falques y pasteretes, per la seva afició a les besties tenía sempre disgustos que se'ls haguera pogut estalviar posant regla als desordres del seu cor escessivament trencadís quan veya qualsevol animalet tarat ab desmembraments, sobrevinguts per acàs desgraciat, ò pobres y raquítichs a causa d'una alimentació massa aygualida.

Se trobava tan sol a les nits, en aquella cofurna del carrer del Mill, y l'estemordía tant sentir al sereno del barri (lo sepulturer de la quietut, com ell li deya) cantar ab fúnebre solemnitat les hores que queyan per no axecarse may més, los miols rabiosos dels gats engelosits que rondavan lo carreró, la porfiada tasca de les rates esgratinyant l'edifici per fer mines y passadissos misteriosos ò cercant, afamades, sustancies fins

en la quera de la fusta vella, que tots aquexos remors sinistres, donada la soletat y foscuria que'l rodejavan, l'esferehían en termes que s'acotxava cap y tot per no sentirlos, sens gosar obrir los ulls per no acabarse d'esglayar trobantse en mitx d'aquella fosca que la vista no podía atravessarne la espessor.

Companys de tanta soletat, passaren successivament, com ombres afinades ò siluetes que la llum esvaheix, un pollet raquítich atacat d'avansada calvesa, miseria connatural que no'l dexava medrar ni vestirse, com si hagués exit del ou ab l'espant d'haverlo trencat, produhintli, aquesta sa primera culpa, un desequilibri en los nervis que li resseguía'l còs estrenyentli la pell, mortificantlo ab un emmagriment y una debilitació traycionera que'l feya caure quan més distret estava, tenintne poch ab dues potes pera combàtrela. Una cresta de la que tot just li apuntava'l fistó, vermellenca lo mateix qu'una serreta sanguinosa clavada al mitx del cap, li donava surrut aspecte y de malvada traydoría. Aquest va esser lo primer

company cridat a compartir ab lo Tit les angunies y'ls terrors d'aquelles nits de quietut tan combatuda.

Morí als tres mesos lo denerit pollet, sense plomes que li ombregessin la pell, ab la cresta flonja y descolorida; morí sobrer d'estimació de son duenyo, maltractat pels remeys, per les fregues *moresques* de cendra y sal y oli y esperit de vi, ab les que'l Tit volía referli'l plomall, conseguint nafrarlo dolorosament fins al punt de que fugía de la mesquina llenca de sol que s'aturava mitja hora en lo carreret, per que li feya cohissor, li donava malestar, al mateix temps que l'enlluernava dexantlo més a les fosques qu'en aquelles hores tristes en que canta'l sereno, les rates furgan lo trespol y'ls gats tenen discordies enquimerades.

* * *

Cercant una nova companyía, trobà luego al *Senyorito*, un gos de rassa inglesa, de morro llarch com per sentir la gana desde lluny, lo còs galan curvat com una S, lo coll prim

y sinuós a estil de cisne, llargues y esbeltes les potes devanteres, lo color de perla, ab visos lluents la pell y una cua ben definida y etxurada a tall de rasgo de caràcter inglès.

Ben segur qu'era un gos de bona casa, perdut quí sab per quina lley d'infortuni, ò tal volta fugitiu voluntari y per causa de sa hermosura massa requerit per alguna lliviana muller de Putifar. Secrets son aquexos que no'ls esbrinà ningú, ni hi posaren trava'ls bandos d' Arcaldía, ni'ls llassos, ni la cèlula del carretó.

Lo Tit rebé ab amor a aquella bestia ensenyorida y'l cuydava com a un parent rich; però'l *Senyorito*, avesat a melindreríes y altres exquisitats esponjoses, rebutjava'ls *bergancins* y les *soledats* de costella, preferint decandirse ab ansies desmenjades y cubriments de cor, que malmetres la dentadura emprenent-la ab aquells armassons de moltó que li feyan anyorar la carn y aborrir los tendrums.

Ficat, per major recreo, dins de la matexa gavia de llistons hont passà lo difunt pollet sa infancia senil (y perdónin la combinació dels termes,)

penjada en un clau a mitx ayre de la paret, veya passar lo Tit que li feya estranyes magarrufes, li tirava ossets més limpios que'l doble-blanch, y veya millor qu'a son amo les visions que la debilitat li pintava en lo cervell.

Quan creya tenirlo sumís y avesat a aquell règimen, a aquella alimentació sòlida y treballosa que no més li esmolava les dents, un día que'l Tit trencava'l sòn de cap sobre'l banch, en Peret lo seu vehí, que no tenía altre defecte que ser un plaga de parroquia, agafà la *pajarera* ab lo gos dins y l'envià a les Hortes de Sant Bertran ficantlo cautelosament dins un carro d'escombriayre, y no se ha sapigut may qui va quedar més estranyat, si'l Tit vegent que li faltava la gavia y'l *Senyorito*, ò l'hortolà trobantse, al arribar a posada, ab aquella anomalía del gos captiu dins una gavia de pollastre.

En aquella ocasió, lo fusteret era miliciano: al notar que li havían robat lo gos, agafà'l fusell y encegat d'ira sortí a la porta, y's pot assegurar que no hi hagué cap desgracia per que no trobà a qui encararlo y

li dolía malmetrè un tret sense profit.

* * *

Lo dimecres de Passió va exir a comprarlo: era un anyell blanch com un cotó, de mirar dols, d'aquells que sembla que demanin ab tristesa que'ls estimin. Belava tremolant, com si conegués que'ls homes eran los seus butxins.

Desde Pasqua Florida a Pasqua Granada, va viure regalat; ¡era un idili commovedor! la infantesa y la mansuetut, ¡dues ignocencies que se estimavan!... Los noyets del carrer del Mill jugavan sempre ab ell, se cuydavan de comprarli sagó y garrofes y cada día li guarnían un manadet d'ofals tendre. Los dijous, a la tarde, sortían a la *esplanada* y allí, entre aquella verdor vellutada del mes d'Abril, ab aquell raig de sol que fins les ombres son plenes de claror, cercant ravenisses y margaridetes, berenava a tot gasto, y després lo civilisavan fentli fer lo toro, ensenyantlo a ser víctima de per riure.

* * *

Uns lloguers de casa retrassats van esser causa de la seva mort. Lo Tit prou volía qu'envellís en la seva companyía! L'estimavan tant los xiquets del barri y'l mantenían tan regalat!... ¡Aquelles nits solitaries li feyan tanta por! y li costava tan poch d'obsequiarlo cuydantse la quitxalleta de portarlo a pasturar y d'enseyarli'l món!...

. . . . . .

Ell no va volguer vèurel morir. Contava les vintiuna pessetes del pacte y repassava si n'hi havía cap de falsa, quan lo pobre animaló, estrevat de potes y agegut, torsava'l cap, se'l mirava ab tanta tristesa com demanantli pietat, mentres aquell home feréstech ab los brassos nusos, lo ganivet a la mà, separava la llana del coll.... fentli esclatar un raig de sanch.

* * *

Desenganyat de les besties, sense amor per ningú, lo Tit, per lliurarse

de la tristesa, l'ha donada per la beguda. A les nits, quan sent aquelles remors, se desperta esferehit; la foscor li glassa les sanchs, y plora, plora sens consol. Crida a les seves bestioles ab enternidores amoretes... y sent los unglots del pollastre que li ha saltat al front y, batent les ales desplomades, ab lo bech punxagut li furga'ls ulls y'ls hi buyda; lo gos l'aborda ab lladruchs enrugallats; sent esquitxos de sanch calenta a la cara, y als seus peus se mira agonitzant lo tendre anyell qu'encara ab sos dolsos ulls li clama pietat!...

RUBINSTEIN

A Rubinstein se li ha dit tot; s'han extremat los elogis; l'entusiasme, l'enginy y l'agudesa han produhit frases pintoresques, conceptes atrevits, y la exageració ha sigut llenguatge habitual, propi y exacte per ponderar d'una manera clara y nova lo mèrit del gran concertista.

Fernanflor, no sabent ja què dirli, l'ha mirat de frente, fit a fit, sense pestanejar, y, portant l'exaltament al grau d'ebullició, li ha dit *¡lleig!...* però aromatisantli desseguida'l rostre ab tal ruxada d'amoretes artístiques y ab tan discreta galantería, que li ha transformat ab bellesa única, tal com pot y sab ferho

aqueix escriptor ab son ingeni peregrí.

Després d'aquexos arrebats, jo que vinch derrera de tots los que l'han galantejat ab alabanses expressives y triades, no'm quedaría altre recurs que'l del quinto de la plassa de toros: tirarli un tiro per ferli sentir en son elogi lo que ningú li hagués manifestat.

* * *

Verdaderament, vaig quedar embadalit escoltant aquella tramontana de notes robustes, enèrgiques y vibrantes, que passavan ràpides esquinsant l'ayre y dexant un brunzir armònich com si aquelles notes fossin bales disparades ab tons y valors musicals, ò sentint luego un pessigolleig suau y agradós com produhit per uns llavis novensans en dir tendreses que a cau d'orella mormoressin una tirallonga de salameríes enamorades, qu'un no sabía a quína donar la perferta. Essent lo compromís en que ab tal disbarat de sensacions no hi havía lloch per triar; y m'enamorava y'm rendía ab igual

turbació per los renys y besades que brotavan del piano, com m'avenía, del mateix modo que'l paladar s'avé a l'amargor y aspresa de certes fruytes, a l'acre dolsura d'aquella música maravellosa.

Y ab sensacions de semblant naturalesa, y ab tal seguit de belleses com penetravan en lo cap ab un atropellament de que no'n tinch memoria, encara que d'un cop tornés a entrarhi tota la música que hagués sentit fins aquell día, vaig sortir del teatre tan deliciosament amohinat que'm quedaren recels de que no més sabría parlar ab solfa.

Y si no'm va succehir en la conversa, luego, en la quietut de la nit se va realisar somniant; que tot aquell poder de vibracions que s'havían desprès del teclat, y qu'en confosa barreja les guardava en lo cap com dins d'una guardiola musical, les vaig sentir novament, però clares, ordenades, extenentse com una hermosa cinta texida ab compassos y matisada de notes armòniques en lloch de colors, y que s'ondulava en espira al voltant del meu còs, elevantlo a una regió en que la llum

era música, cants dolsíssims l'espay, y l'ayre de sobtil melodía que'ls pulmons l'aspiravan com si fos axarob volatisat, y al tornar la respiració sortían cansons fetes que donavan pler de sentir.

Y conversava ab música ab unes donzelles de superior bellesa, impossible d'imaginar estant despert, les que'm responían també ab tonada, confiantme honestos secretets y fentme assaborir unes dolseses y delectaments, sempre musicals, que la sensibilitat s'enterbolía creyent morir de passió d'ànimo y de flaquesa de esperit al escoltar ses veus afinades y son gorguejar d'aucell. Al veure, sobretot, sa hermosura tan perfecta, los genolls se'm flectavan, y ab una ària llànguida y tendre, ab modulacions y ritme de plor de tórtora,'ls hi contava l'angoxa del meu penar, demanàntleshi gracia, ab ofertes de major *compromís* si'l cas ho requería.

Mes, ay! eran vestals de la Música: tenían de vetllarla sempre per que no s'estingís, y a coro'm contestaren ¡les tristes! que no podían pendre *estat!*...

Després, aquelles sirenes del espay se sumergiren en l'èther despedintse de mi, enviantme fineses y recorts pel gran concertista, y desaparegueren cantant al compàs de ses ales un coro celeste, que si ell lo sent, demà l'executa y tota la filarmonía se'ns exaltarà sentint les propies melodíes d'aquelles ninfes armòniques d'un cel que no ha sofert males mirades dels telescopis, desconegut dels sabis, y que no està senyalat per ara en cap sistema planetari.

* * *

Y vos, gran Rubinstein, seguirèu viatjant pel món; pot ser no us sentiré un'altra vegada. ¡Anèu benehit de Deu! Cuydèuvos exos dits, que encara que no hi brillen tumbagues de diamants, vos los hi feu sortir ratxades d'espurnes armòniques que enlluernan com a sols.

Comprench vostra cabellera: es un núvol que us envolta per que la música que feu arribi a vos debilitada per que no us fassi esclatar lo cap.

* * *

Los soberans tenen creus y distincions nobiliaries per premiar lo mèrit ò'l valor. Totes son bones y escullides, ja qu'elevan y ennoblexen. Però, ¿a Rubinstein una condecoració ja coneguda?... ¡No per ell! Que lo Sant Pare instituhesca la ORDE DE LA GLORIA, ab una sola insignia y un sol cavaller: Rubinstein es lo elegit; qu'a Roma'l nombrin; y quan los aplausos, lo frenesí y'l deliri d'un públich encisat ja no'l moguin ni'l gaudexi, quan les vibracions del seu piano s'elevin buscant lo cel per penetrarhi, que vaja en bon'hora, a que Deu, que l'ha fet tan gran Artista,'s digne coronar sa obra creuantlo Cavaller.

CARTA

D'UN GOS DE PROVINCIA AL PERRO PACO

MADRID

Querido: si aquestes lletres de mon dictat arriban al teu conexement, rèbles ab bon afecte; salúdales ab cabrioles y giravoltes; festèjales ab lladruchs de plahensa, y mòstra la teva alegría del modo més expressiu de que pugas vàldret; que sols tu podràs compendre lo dificultós que m'ha sigut trobar l'arbitre de que's valen les persones per endressarte aquestes expressions del meu pensament en signos civilisats.

No't penses qu'uso d'aquesta frase per mal art, ni'm desconceptuis; me presento ab lo crèdit enter, llimpia la conciencia sense tel ni fregadís; que, al parlarte en dibuix, closa la

boca, descansada la llengua, sense soroll ni malgasto de veu, no invento moda ni trech sistema; de tu'm prevé y per tu logro aquesta industria que tant sobrepuja'l mèrit propi, y que a nosaltres dos, pobres gossos comdempnats a viure arrapats ab divuyt ungles sobre d'aqueix globo formidable que giravolta sense que hi parem compte,'ns eleva al pròxim nivell dels homes que també hi viuen y s'hi sostenen ab la senzilla combinació dels seus dos peus.

Un amich del amo, al qui he guanyat lo cor per mes trasses (de les que'n parlaré més avall) ha vingut a casa per fernos sabedors dels elogis qu'a les teves bones prendes dedican los diaris de Madrid, y m'ha fet la promesa d'interessarse per que en altre diari de Catalunya sortissen manifestades les qualitats qu'a mi m'abonan. Vègis, donchs, com tu y jo sortim honrats pels bons empenyos d'aqueix amich, y per quin estil tenim d'estimar avuy a la prempsa (que'ns té guerra declarada per la qüestió del bos y per l'altra més gravosa de les mandonguilles metzinades,) qu'a ella debem lo poguer

correspondre'l nostre sentit y escoltar com nos celebran.

Però, dígasme, company: ¿còm has lograt tanta anomenada, ara de sobte, y què feyas abans, que ningú parlava d'aquestos mèrits que de cop y volta traus a lluhir ab admiració contínua de la gent cortesana, que la passeja y publica per tots los indrets de la monarquía y l'escampa ademés y les fa conèxer a les potencies aliades?

¿Còm has conseguit nom de persona, despaig de gos ilustre, crèdit, qualitat, categoría y preeminencia fòra de ratlla entre *cans*, y potser entre molts del altre ordre dels bipedos? Jo m'encanto davant d'aquexa fortuna que t'ampara, y't proclamo sabi, insigne, filosoph y gos preclar en qui comensa y pren orígen una nissaga excelentíssima que tan de bò tinga imitadors per l'acomodo y millorament de la nostra rassa, que, com dich, avuy comensa y's forma lo que, anys a venir, serà claríssima prossapia ennoblidora dels futurs cadells descendents nostres.

¿Quí eras tu abans de que't fessin cèlebre?

¿Acàs foras, com me penso, una bestiola casulana, de costums arreglades, fidel, senzilla, en qui adoravan los teus duenyos, compartint son benestar y acullinte sota'l mateix sostre ahont trumfavas regalat ab llepoleríes de menuts de peix en los díes magres, y'ls altres de la temporada desforrant vernilles de costella sota la taula, fent cruxir rosegalls, tal vegada ab la matexa remugor que si mengesses turrons d'Agramunt, y cansat de la seguidesa d'aquesta ditxa menestrala, fugires de casa'ls teus benefactors pera donarte a la vida pública, vagant pels carrers de Madrid, refinant lo gust, fent lo gandul de luxo, fins que lograres cridar l'atenció d'aquells vehins honrats, conseguint l'aureola que t'enllumena y que no't dexarà perdre ni en camins foscos ni en llochs erradors, per que sempre portaràs aquesta llum de gloria que apanya y envolta tes etxures?...

Ponderan per tot arreu lo *chic* que tens; tes costums ensenyorides, los teus gustos fins y tes visites y conexenses. Parlan de tes aficions toreres, de ton sentiment musical y de

les ombres literaries que vas a pendre al Ateneo. Explican que ta gurmandería't mena a Fornos, no per dinar a la cuyna en l'*original*, que't fas servir al plat, com un hoste, beefteaks que no han conegut forquilla, y rodanxes de galantina sense mimves de sectors ni altres dexes geomètriques d'algun llemench.

Aquí, xiquet, tothom t'entendría la maula;'t notarían de gallofo, y mercè que'ls lacayos y criats de fonda no t'endressessen alguna puntada de peu a la cua, que't faría alsar lo cap ab uns lladruchs y axiribiments que no't quedarían ganes de fer lo vanitós en certa classe de círcols de recreo. Per que, la veritat sía dita: en aquest terreno la gandularía es privada, y per lo que toca als gossos, tot lo més, hi hà tolerancia; fan los ulls grossos, però no reconexen drets ni franquicies per cap sòrt de mandrería, ni conto que's logri cap legislació que'ns mantingui'ls nostres furs. Al contrari, que som contribuyents a les caxes del comú per quaranta rals anyals, y'l que va de nits y's destorba inspeccionant parets ò guarda-rodes, ixen com de

sota terra uns galifardeus que li proban un corbatí de corda, ab lo que's podría presentar a qualsevol banda, si abans no'l fiquessin al cotxe de les *tinieblas,* ahont sucumbeix de mort dolenta y ab-intestat.

Nostres lleys riguroses (y dich nostres per que'n sofrim la pesantor,) l'exemple d'un poble que treballa, y lo mal vist qu'aquí es tot indivíduu que visca ab l'esquena dreta, fins als gossos han desvesat de sos hàbits contemplatius, y veuràs que tots tenim empleo: uns en les porteríes vigilant y movent escàndol a qualsevulla que s'hi presenti mal aconduhit; altres guardant joyes en les tendes d'argenter ò caudals en les caxes de *préstamos;* y'l que no està ocupat a guardar per altri, s'entreté guardantse la por, fins bo y adormit, per sostreures a l'acomesa de qualsevol malandrí assalariat...

Jo me la campo ab prou escarràs; servexo a una cegueta y estich content, per que al ser útil per alguna cosa, practico obres de caritat. També tinch un públich que m'admira y sento alabanses que m'arriban fins al cor. Veuríasme tots los díes com

guío a ma mestressa, com l'aviso si en lo carrer hi hà entrebanchs. Jo vaig alerta sempre, y al pujar l'acera me giro a la cegueta y ab lo cap al ayre lladrant suaument, caminant enderrera, l'aviso per que no ensopegui, y no la dexa ma mirada ni para'l meu clapir fins que veig que ha posat los peus ben assentats. Repetexo l'advertencia quan té de baxar lo grahó, y puch dir que la mestressa mira, ò be's guía, per los ulls d'un trist gosset.

Una nit, — permètme que't conti aquest cas — desde'l meu recambró vaig sentir ays de dolor, després exclamacions d'alegransa y encara altra vegada plors y congoxes y sospirs desconsolats. Me n'entro al quarto de la mestressa; l'amo tenía als brassos un nin ros com un mitx día y més blanch qu'una tofa de neu. Ell li feya petons, sa mare li passava les mans per la cara y resseguía son cosset, fixos aquells ulls sense claror com interrogant a les mans si'l seu fill era dret y igual, y'l besà ab un desfici qu'a mi m'enternía y m'alegrava. Jo també'l vaig acariciar, pobret! si'ns portava tanta alegría a

casa! Sa mare tornà a plorar y plorà més... pobreta! va tenir gelosía del Lleal, de mi, per que podía veure al seu fill...

Ara ja'm torna a estimar, jo m'acosto al bressol y l'hereuet juga ab mi, m'agafa les orelles, me les doblega y m'hi fa unes tabelletes que jo crech que's pensa que les tinch de simolsa; també'm fica'l dit als ulls que'm fa veure la vista groga, però jo no dich rès; tampoch podía exclamarme quan a casa'l primer amo'm donavan bastonades...

Després sortim a fer la ronda; ella porta'l noy a bras, lo plat de llauna a l'altra mà, y'l Lleal los acompanya a tots dos. La mestressa, pobreta, ja sab que tant vigilo per ella com pel noy. No sé si a vegades me guarda rencunia per que, més ditxós qu'ella, puch veure al seu fillet.

. . . . . .

Voldría dirte més coses, amich Curro (ò Paco, que també sento per aquí termenatxos flamenchs,) mes lo senyoret que té de posar en xifra aquest dictat s'amohina y conto que li passa l'hora d'anar al cafè. Prospéra forsa per aquexes altures; me

sembla qu'axís que la Societat protectora dels animals y de les plantes tingui esment dels teus mèrits, te premiarà; potser logri trèuret d'animal y ferte gos d'adorno.

Recados a la colonia, si es que't tractis ab altres gossos. Guàrdat de garrotades; desllíurat dels malintencionats que sempre tenen lo peu al punt de dalt, y prèn de grat la cortesía ab que't saluda'l teu company

LLEAL.

TAULA

	Planes
Sense cèdula	5
Esplay	17
Sant Antoni	31
Toros	45
A les quatre de matinada	57
En lo cementiri	69
Los canaris	77
Alta política	85
Competencia	95
Votacions	111
Gossos	121
Revista marítima	137
¿Quí... compra maduxes?	147
Cercant la fresca	167
Revista	175
Carta de Zacarías al seu cosí Salomon Macabeo	185
La festa del poble	195
En lo wagó	209
Als banys	221
Día dels morts	229
Lo plant de la Juheva	237
Los companys del Tit	245
Rubinstein	257
Carta d'un gos de provincia al Perro Paco. Madrid	265

1815

PC
3941
V43E5
1906

Vilanova, Emilio
Entre familia

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY